MOST

ŠTVRŤROČNÍK PRE SLOVENSKÚ KULTÚRU

A QUARTERLY FOR SLOVAK CULTURE

ROČNÍK 6 VOLUME • 1959 • ČÍSLO 3 NUMBER

ORGÁN SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATELOV A UMELCOV

SLOVAK WRITERS' AND ARTISTS' ASSOCIATION

REDIGUJE

MIKULÁŠ ŠPRINC

VYCHODÍ ŠTYRIRAZY DO ROKA.
PREDPLATNÉ:
USA a CANADA $5.00
INÉ KRAJINY $4.00

REDAKCIA:
MIKULÁŠ ŠPRINC
28700 EUCLID AVENUE
WICKLIFFE, OHIO, USA.

Administrácia:
REVUE MOST
2006 Schrage Ave.
Whiting, Ind. — USA
Vydáva: REV. JÁN J. LACH

OBSAH

Dr. Jozef Zlatňanský: **Cirkev a demokracia** — 97

Dr. Ján Oráč: **Pápeži a komunizmus** — 105

Draga Divínska: **Stretnutie** — 115

Mikuláš Šprinc: **Pri sebe** — 120

Michal Lacko, SJ: **Glagolská alebo rímsko-slovanská bohoslužba** — 121

KULTÚRA A ŽIVOT

Na 40. výročie obnovenia Matice slovenskej (Jozef Kirschbaum) — 135
K päťdesiatke Dr. Jozefa Mikuša (Jozef Kirschbaum) — 137

ZAZNAMENÁVAME — 138

KNIHY

Stanislav Mečiar: **Kukučin živý** (J. E. Bor) — Gorazd Zvonický: **S ukazovákom na mraku** (K. Strmeň) — **Emigrácie a cudzojazyčné encyklopédie** (Š. Náhalka) — 140

ČÍSLO 3 | MOST | ROČNÍK VI.
NO. 3 | | VOL. VI.

CIRKEV A DEMOKRACIA

Dr. Jozef Zlatňanský

ZÁKLADNÉ PRINCÍPY.

Ústredným bodom cirkevnej náuky ohľadom politických náhľadov a vládnych foriem je, že politické systémy a režimy, v ktorých ľudia môžu slobodne organizovať svoj spoločenský život, sú osve legitimné, len nech sa neprotivia mravouke, náboženstvu a spravodlivosti. "Medzi protiviacimi si systémami, viazanými na doby a od nich závisiacimi, Cirkev nemôže byť vyzývaná, aby sa stala stúpencom skôr jedného smeru než druhého. V rámci všeobecnej platnosti Božieho zákona, ktorého autorita má platnosť nielen pre jednotlivcov ale i pre národy, jestvuje široké pole a sloboda pre najrôznejšie formy politických smerov, kým praktické uskutočnenie jedného alebo druhého politického systému závisí v širokej a často rozhodujúcej miere od okolností a príčin, ktoré, vzaté osve, sú mimo cieľa a činnosti Cirkvi."[1]

Keď Cirkev vynáša svoj posudok, nerobí tak nikdy podľa čisto politických kritérií. Na druhej strane však nemôže ani na okamih zabudnúť, že jej vlastnosť predstaviteľky Boha na zemi jej nedovoľuje ostať ľahostajnou, čo i len na chvíľu, medzi dobrom a zlom vo veciach ľudských.[2]

Teda "zaujatie postoja zo strany Cirkvi, i vo veciach politických, nemôže byť čisto politické, ale musí byť vždy sub specie aeternitatis, vo svetle Božieho zákona, vo svetle jeho poriadku, jeho hodnôt a jeho noriem".[3]

Podľa týchto princípov treba posudzovať i postoj Cirkvi voči demokracii.

Cirkev nikdy neodsúdila demokraciu a jej princípy správne chápané,[4] dobre vediac, že v základe sú ovocím náuky Evanjelia.[5] Veď nikto

nevyslovil tak jasno vel'kosť a dôstojnosť každého človeka (sme dietkami Božími), rovnosť všetkých l'udí v Kristovi, l'udskú slobodu (a preto zodpovednosť), hlboké duchovné bratstvo, ako to urobilo Evanjelium.

Táto náuka Evanjelia, hoci často zaznávaná, no stále účinkujúca, vytvorila západnú civilizáciu, či už priamo alebo nepriamo tým, že kresťanské ideály, hoci nie vždy vedome, neprestávali vplývať na spoločnosť.[6]

Vd'aka Evanjeliu, ktoré neustále kvasilo v dejinách, zlaicizované svedomie pochopilo dôstojnosť l'udskej osoby, tajomstvo neporušitel'nosti jej slobody a práv, pochopilo pojem relatívnej rovnosti, ktorú má medzi l'ud'mi vytvoriť spravodlivosť.[7]

Demokracia je teda v princípoch inšpirovaná Evanjeliom a Cirkev to dobre vedela. Ked' sa niekedy v minulosti mohlo zdať, že Cirkev sa postavila proti demokracii, alebo proti niektorým jej princípom, to vyplývalo zo skutočnosti, že sa našla zoči-voči ideologickým bludom, ktoré falšovali správny obsah demokracie. Išlo koniec koncov o prehnané tvrdenia a prax demokracie liberálnej. Na druhej strane treba mať na zreteli i historické okolnosti. Pretože "Cirkev vo svojom pokroku sleduje bez ustania a nárazov prozretel'nostnú cestu čias a okolností. To je hlboký zmysel jej životného zákona neustáleho prispôsobovania sa, čo niektorí, neschopní povzniesť sa na toto vel'kolepé chápanie, vysvetl'ovali ako oportunizmus".[8]

Cirkev, povznesená nad politické vášne a nad hladinu, na ktorej sa vedú boje dočasných záujmov, pokojne vynáša svoje posudky o politicko-sociálnych smeroch bez toho, že by viazala záujmy náboženstva na systémy, režimy a smery, ktoré sú vedené čisto pozemskými ciel'ami a záujmami.

DEMOKRACIA AKO VLÁDNA FORMA.

Zo skutočnosti, že demokratické princípy, správne chápané, majú svoje korene koniec koncov v Evanjeliu, nijako nevyplýva, že demokracia ako vládna forma je azda obsažená v Zjavení, alebo, že by to bola jediná správna a spravodlivá vládna forma zodpovedajúca prirodzenému zákonu.

Z prirodzeného zákona a z náuky Cirkvi vyplýva iba nutnosť, že každá dokonalá spoločnosť a teda každý štát musí mať svoju autoritu, svoju vládu. Ďalej, že vláda byť naozaj schopná vládnuť — musí tu byť *subiectum capax auctoritatis*, ktorý by účinne viedol spoločnosť pri uskutočňovaní spoločného dobra celku a jednotlivcov. Ved' i samotné hlasovacie právo má svoje posledné odôvodnenie koniec koncov v tom, že má viesť ku vytvoreniu schopnej a účinnej vlády.

Vláda je teda nutná. Aká má byť jej forma?

Už sme spomenuli, že Cirkev necháva tuná slobodu, len nech sa

vládna forma neprotiví božím a prirodzeným právam. Hoci všetka moc, teda i politická, pochádza koniec koncov od Boha, z toho — ako je samozrejme — nenasleduje, že by Boh sám určoval pezprostredne spôsob prechádzania moci z jedného subjekta na druhý, alebo formy, v ktorých sa táto moc sústreďuje. Dejiny nám jasne dokazujú ľudský pôvod rôznych politických foriem.[9]

Hoci teda prvotným subjektom štátnej moci pochádzajúcej od Boha je ľud,[10] praktický výber a uskutočnenie nejakého politického systému závisí či už od vlastných aspirácií nejakého národa,[11] a tiež v širokej a často rozhodujúcej miere od okolností.[12]

Netreba zvlášť zdôrazňovať, že demokracia nie je vždy a za každých okolností najideálnejšou vládnou formou. Pri posudzovaní je nutné brať do úvahy i dejinné a iné zložité sociálne okolnosti. Sem patria na pr. kultúrna a mravná nezrelosť občanov, nebezpečenstvo, že by sa vláda čisto demokratickou cestou mohla dostať do rúk strany, ktorá by sa stala hrobom slobody a demokracie samej, nutnosť rýchlosti rozhodovania a jednoty vedenia pre spoločné dobro (napr. počas vojny) a pod. Už sv. Augustín hovoril, že keď sa ľud zvrhne, je správne, aby rozhodovanie prešlo do rúk niekoľkých dobrých.[13]

Jednou zo základných požiadaviek spoločnosti je zachovať jednotu v mnohosti a rôznosti svojich členov. Treba preto vylúčiť takú vládnu formu, ktorá nezadosťučiní tomuto predpokladu. Tak napr. "totalitarizmus", ktorý pripisuje štátnej moci šírku jej nepatriacu, ktorý určuje obsah a formu každej činnosti v štáte a takým spôsobom potlačuje osobnú iniciatívu a násilne spája každý legitimný osobný, miestny a profesionálny život v mechanickú kolektívnu jednotu, či už pod rúškom národa (nacizmus), rasy (rasizmus), alebo triedy (komunizmus), nijako nevyhovuje horespomenutej požiadavke. Podobne nespľňa oné predpoklady ani tzv. "autoritarizmus", ktorý vylučuje občanov z akejkoľvek účinnej účasti alebo vplyvu pri vytváraní spoločenskej vôle. Autoritarizmus štiepa národ na dve kategórie, na kategóriu vládcov a na kategóriu ovládaných, ktorých vzájomné vzťahy, pod vládou sily, stanú sa čisto mechanickými.[14]

"Niet pochybnosti, že kde vládne pravá demokracia teoretická a praktická, táto zadosťučiní onej životnej požiadavke každej zdravej spoločnosti . . . No to sa splňa alebo za tých istých podmienok môže splniť i v iných legitimných formách vlády".[15]

Sú doby a okolnosti, kedy niektorá vládna forma stáva sa samozrejmosťou. Tak napr. v dnešnej dobe, či už po smutných skúsenostiach s vojnou, zapríčinenou vo veľkej miere i monopolom diktátorov, teda nemožnosťou občanov zasahovať do verejnej moci,[16] či už pre stále rastúcu vyspelosť národov, demokracia stáva sa všeobecnou politickou métou. Ba keď si uvedomíme "rozsiahlosť a povahu obetí vyžadovaných

od všetkých občanov — v našich časoch, v ktorých činnosť štátu je tak široká a rozhodujúca", niet divu, že "demokratická forma vlády zdá sa mnohým ako prirodzená požiadavka uložená samotným rozumom".[17] Niet sa teda čo diviť, že "demokratická tendencia zasahuje národy a naširoko získava podporu a súhlas tých, čo sa snažia účinnejšie spolupracovať na osudoch jednotlivcov a spoločnosti",[18] že národy sa dožadujú "takého systému vlády, ktorý by sa viac zhodoval s dôstojnosťou a slobodou občanov".[19]

POŽIADAVKY DEMOKRATICKÉHO REŽIMU

Demokratický režim je vhodný iba pre národy, ktoré dosiahli dostatočný stupeň mravnej, kultúrnej a politickej zrelosti.[20] A veru nie sú malé požiadavky, ktoré demokratická forma štátu ukladá či už občanom, alebo vládnucim. Všimneme si tuná tie požiadavky, ktoré vo svojich rečiach a prejavoch zformuloval pápež Pius XII.

Demokratický štát nemôže byť vytvorený masou-mechanickým a amorfným zhlukom jedincov, ale predpokladá organickú jednotu, opravdivý ľud. "Ľud a beztvárne množstvo, alebo ako sa zvykne hovoriť "masa", sú dva rozdielne pojmy. Ľud žije a sa hýbe vlastným životom, masa je sama od sebe nečinná a môže sa hýbať iba zvonku. Ľud žije z plnosti života ľudí, z ktorých sa skladá, z ktorých každý — na svojom mieste a svojím spôsobom — je osobou, vedomou si vlastných zod. povedností a presvedčení. Naopak, masa očakáva impulz zvonku, je ľahkou hračkou v rukách kohokoľvek, kto využije jej inštinkty a dojmy. Je ochotná nasledovať striedavo dnes tú zajtra inú zástavu . . . Štát, v ambicióznych rukách jednotlivca, alebo viacerých, ktorých umele spojili egoistické tendencie, môže pomocou masy zníženej na úroveň jednoduchého stroja uložiť svoju ľubovôľu lepšej čiastke skutočného ľudu. Spoločný záujem ostane tým silno a na dlhú dobu zasiahnutý a rana je často ťažko zahojiteľná".[21] Preto "masa . . . je úhlavným nepriateľom pravej demokracie a jej ideálov slobody a rovnosti".[22]

Tieto demokratické ideály môžu sa plne uskutočniť iba tam, kde "občan si je vedomý svojej osobnosti, svojich povinností a práv, svojej vlastnej slobody, spolu s úctou k slobode a dôstojnosti iných", tam, kde "všetky nerovnosti, pochádzajúce nie z ľubovôle, ale zo samotnej prirodzenosti vecí, nerovnosti kultúry, bohatstva, sociálneho postavenia — samozrejme bez prehrešenia sa proti spravodlivosti a vzájomnej láske — nie sú vôbec prekážkou pre jestvovanie a prevládanie autentického ducha spoločenstva a bratstva".[23] Na druhej strane, v protive s týmto náčrtom demokratického ideálu, "aký obraz poskytuje demokratický Štát ponechaný na ľubovôľu masy! Sloboda, myslená ako mravná povinnosť človeka, mení sa na tyranský nárok dávať voľný

prechod ľudským vášňam a túžbam na škodu iných. Rovnosť sa zvrhne na mechanické zglajchšaltovanie, na bezfarebnú jednotu . . . A zostanú iba, na jednej strane obete omámené zdanlivým kúzlom demokracie, naivne zamieňaným so samým duchom demokracie, so slobodou a rovnosťou, a na druhej strane viac menej početní tí, čo využijúc situáciu, prostredníctvom finančnej alebo organizačnej moci vedeli si zaistiť privilegované postavenie, ba samotnú moc nad ostatnými".[24]

Nemalé sú teda predpoklady, ktoré vyžaduje pravá demokracia zo strany ľudu a občanov. No ešte väčšie sú požiadavky u tých, čo v demokracii majú v rukách verejnú moc.

Predovšetkým je treba podčiarknuť, že i "demokratický Štát, či už je monarchický alebo republikánsky, musí mať, podobne ako ktorákoľvek iná forma vlády, moc rozkazovať s opravdivou a účinnou autoritou".[25] "Preto je treba reagovať na pomýlený názor, podľa ktorého spravodlivá nadvláda autority a zákonov otvára nutne cestu k tyranii".[26] Kto totiž správne chápe slobodu, nielen vie spojiť vlastné právo s rešpektovaním slobody, dôstojnosti a práva u iných, ale je si tiež vedomý vlastnej zodpovednosti voči spoločnému dobru. To však predpokladá nutnosť a uznanie skutočnej a účinnej autority.

Tí ale, čo držia v rukách verejnú moc, majú vidieť "vo svojom úrade poslanie uskutočňovať poriadok chcený Bohom. Ináč vznikne nebezpečenstvo, že egoizmus moci a záujmov bude silnejší ako základné požiadavky politickej a sociálnej morálky, a že vonkajší náter čisto formálnej demokracie bude slúžiť . . . ako maska pre to, čo je v skutočnosti veľmi málo demokratické".[27]

Komu je zverená verejná moc, má mať "jasné poznanie cieľov určených Bohom pre každú ľudskú spoločnosť, spojené s hlbokým pociťovaním vznešených povinností sociálnej práce", aby mohol "zadosťučiniť svojim záväzkom voči zákonodarnému, súdnemu, alebo výkonnému poriadku s takým vedomím vlastnej zodpovednosti, s takou objektívnosťou, oddanosťou, veľkodušnosťou a odolnosťou voči podplácaniu, bez ktorých demokratická vláda by ťažko dokázala získať si úctu, dôveru a schválenie lepšej čiastky národa".[28]

Ťažisko demokracie normálne spočíva v predstaviteloch ľudu. Preto "otázka mravnej výšky, praktickej zručnosti a intelektuálnej schopnosti poslancov do parlamentu je pre každý národ v demokratickom režime otázkou života alebo smrti, rozkvetu alebo úpadku, ozdravenia alebo trvalého malátnenia".[29]

Aby zákonodarný zbor mohol naozaj uskutočňovať plodnú prácu, musí — ako tomu nasvedčuje skúsenosť — pozostávať z elitných, duchovne vynikajúcich ľudí, z ľudí pevného charakteru, ktorí by sa považovali za predstaviteľov celého národa a nie iba za povereníkov niektorej skupiny, pre ktorej úzke záujmy by sa potom obetovali ozajstné po-

treby spoločného dobra. Musí pozostávať z elity, nevyberanej iba z ľudí určitého zamestnania alebo postavenia, ale tak, aby podávala obraz celého mnohotvárneho života národa. Táto elita musí mať silné kresťanské presvedčenie, spravodlivý a istý úsudok, praktický zmysel, zdrávú a jasnú náuku, priame a pevné predsavzatia a dôslednosť za každých okolností. Konečne, elita musí byť schopná v sile autority, ktorá pryští z jej čistého svedomia a úmyslu, byť vodcom ľudu a napriek rôznosti názorov a programov má sa snažiť poskytovať jasnú náuku, jasný smer, starostlivú dobrotu, spravodlivosť rovnakú pre všetkých a vždy dobrú vôľu k pravej jednote v duchu srdečného bratstva.

Národy, ktorých duchovný a mravný temperament je dostatočne zdravý a plodný, najdú v svojom lone a môžu dať svetu pravých hlásateľov a budovateľov demokracie. Kde naopak chýbajú takí ľudia, iní zaujmú ich miesto, aby urobili z politickej činnosti arénu vlastných ambícií, honbu za ziskom pre seba, pre svoju vrstvu alebo triedu, vystaviac tak v nebezpečenstvo opravdivé spoločné dobro.[30]

Okrem týchto predpokladov, či už zo strany ľudu alebo vládcov, pravá a vyrovnaná demokracia vyžaduje:

— Dať patričné miesto opravdivej väčšine, tvorenej všetkými tými, čo počestne a pokojne žijú zo svojej práce v kruhu svojich rodín a snažia sa plniť vôľu Božiu.[31]

— Umožniť čím väčší styk medzi občanmi a vládou Štátu. Umožniť, aby občania mohli vyjadriť svoju mienku ohľadom povinností a obetí, ktoré sa im ukladajú, aby teda neboli donútení poslúchať prv, než by boli vypočutí.[32]

K tomu je potrebné uviesť občanov do takých podmienok, aby si mohli vytvoriť vlastnú mienku, aby ju mohli zverejniť a uplatniť v rámci spoločného dobra.[33] Za tým cieľom je nutné, aby sa prestala, či už pomocou peňazí, alebo prostredníctvom ľubovoľnej cenzúry, jednostranných úsudkov a falošných tvrdení umele vytvárať takzvaná mienka, ktorá potom hýbe vôľou a mysľou voličov ako trstinami vetrom sa klátiacimi.[34]

Z harmónie a z dobrých výsledkov kontaktu medzi občanmi a vládou možno poznať, či nejaká demokracia je naozaj zdravá a vyrovnaná.[35]

Prirodzene, takáto opravdivá demokracia môže prekvitať iba tam, kde sú splnené v čím dokonalejšej miere horeuvedené požiadavky, k čomu v podstatnej miere prispieva živá, hlboká úcta národa k Bohu a jeho zákonom. Pretože demokracia alebo je kresťanská, alebo nie je vôbec demokraciou. Odtrhnutá od princípov kresťanskej etiky, stáva sa hračkou iluzórnych ideológií, ktoré síce mávajú heslami: sloboda, rovnosť, bratstvo, no pre vnútornú pochybenosť základných princípov, prv alebo neskôr vyúsťujú v diktatúre a tyranii.

Je preto potrebné "vrátiť sa ku pravému kresťanstvu tak v Štáte

ako i medzi Štátmi. A nech nik nehovorí, že to nie je realistická politika. Skúsenosť by mala všetkých poučiť, že politika zamieraná na večné pravdy a na Božie zákony je najreálnejšia a najkonkrétnejšia zo všetkých politík. Politici-realisti, ktorí ináč zmýšľajú, vytvoria iba skazu".[36]

POZNÁMKY:

1. PIUS XII, Vianočný prejav 1940, v Discorsi e Radiomessaggi, Milán 1941, sv. V., str. 384.
2. Porov. PIUS XII, Vianoč. prejav 1951, v Discorsi e Radiom., Vatikán 1952, sv. 13, str. 424.
3. PIUS XII, tamže, str. 423.
4. Viď list PIA XII, C'est un geste, z júla 1946 ku Ch. Florymu, v A.A.S., r. 38/1946/, sv. 13, str. 316-317.
5. "La democrazia è di essenza evangelica", H. BERGSON, Le due fonti della morale e della religione, 2. vyd., Milán 1950, str. 310.
6. "Croyez-le bien, nul ne le sent plus profondément che l'Eglise, qui se regarde à bon droit comme la mère de cette civilisation occidentale, de qui les peuples non seulement de l'Europe et de l'Amérique, mais de l'univers tout entier ont reçu et reçoivent encore aujourd'hui l'impulsion". PIUS XII, Prejav za zjednotenie súkromného práva, v Discorsi e Radiom., Vatikán 1949, sv. 10, str. 91.
7. Viď o tom hlavne: CH. DAWSON, Progresso e religione, Milán 1948, str. 240 ss.; J. MARITAIN, Cristianesimo e Democrazia, Milán 1950, str. 31 ss.
8. PIUS XII, Reč k prvému Konzistóriu, 20. febr. 1946, v I. GIORDANI, Le Encicliche Sociali dei Papi, 3. vyd., Rím 1948, str. 809.
9. Viď list LEVA XIII., Notre consolation, z 3. mája 1892, ku francúzskym kardinálom, v Les Enseignements Pontificaux, La Paix Intérieure des Nations, Tournai 1952, str. 211.
10. PIUS XII, Ku posv. rímskej Rote, v Civiltà Cattolica, r. 96/1945, IV/, str. 122.
11. PIUS XII, Vianošný prejav 1944, v I. GIORDANI, cit. dielo, str. 713.
12. PIUS XII, Vianočný prejav 1940, v Discorsi e Radiom., Milán 1941, sv. 2, str. 384.
13. "Quod si populus sit bene moderatus et gravis, communisque utilitatis diligentissimus custos, recte lex fertur qua tali populo, liceat creare sibi magistratus, per quos res publica administretur. Porro si palatim idem populus depravatus habeat venale suffragium, et regimen flagitiosis sceleratisque committat, recte adimitur tali populo potestas dandi honores, et ad paucorum bonorum redit arbitrium". Sv. AUGUSTÍN, v I. de Lib. Arb., hl. 6, cit. u Sv. TOMÁŠA, Ia, IIae, q. 97, a. 1, in corp.
14. PIUS XII, Ku posv. rím. Rote, 2. okt. 1945, v Discorsi e Radiom., Milán 1946, sv. 7, str. 204-205.
15. PIUS XII., tamže, str. 206.
16. Porov. PIUS XII., Vianočný prejav 1944, v I. GIORDANI, cit. d., str. 711.
17. PIUS XII, tamže, str. 713.
18. Tamže, str. 712.
19. Tamže, str. 711.

20. Viď PIUS XII., tamže str. 718. Viď tiež J. MESSNER, Das Naturrecht, 2. vyd., Innsbruck-Wien 1950, str. 506.
21. PIUS XII, tamže, str. 713-714.
22. Tamže.
23. Tamže.
24. Tamže, str. 714-715.
25. Tamže, str. 715.
26. PIUS XII., Vianoč. prejav 1935, A.A.S., r. 46/1954/, sv. XXI, str. 15.
27. PIUS XII., Vianoč. prejav 1944, v I. GIORDANI, cit. d., str. 715 s.
28. Tamže, str. 716.
29. Tamže.
30. Tamže, str. 716-717.
31. PIUS XII, Vianoč. prejav 1945, v I. GIORDANI, cit. d., str. 801.
32. PIUS XII, Vianoč. prejav 1945, tamže, str. 713.
33. Tamže.
34. PIUS XII, Vianoč. prejav 1945, cit. miesto, str. 800 s.
35. PIUS XII, Vianoč. prejav 1944, cit. miesto, str. 713.
36. PIUS XII, Vianoč. prejav 1945, cit. miesto, str. 802.

PÁPEŽI A KOMUNIZMUS

Dr. Ján Oráč

I. NIEKTORÉ ZÁKLADNÉ POJMY

Každý Kristov učeník je zo zásady misionárom — nositeľom blahozvesti evanjelia, ktorú sa snaží šíriť svojimi modlitbami, svojimi rozhovormi, svojou činnosťou a celým spôsobom svojho života. Veď náš Majster nám povedal: "Iďte do celého sveta a hlásajte evanjelium všetkému stvoreniu . . . Učte všetky národy!" (Mk 16, 16; Mt 28, 19)

Cirkev je teda spoločnosťou otvorenou pre všetkých ľudí dobrej vôle. Cirkev je telo, ktoré vzrastá, "kým všetci nedospejeme k jednote vo viere a v poznaní Syna Božieho . . . k miere plného vzrastu Kristovho." (Ef 4, 13) Podľa pekného výroku sv. Augustína, my aj tých milujeme, čo s nami nemajú tú istú vieru, milujeme ich, aby sa obrátili, a tak sa stali našimi bratmi v Kristu.

Obrátiť sa znamená radikálne zmeniť zmýšľanie i celý spôsob života. Obrátenie je vždy predovšetkým dielom milosti Božej. Ale obyčajne vyžaduje zároveň aj presvedčivú silu svedectva Kristovho uečníka. A tá sa uskutočňuje osobným stykom, či už zámerným alebo aj náhodným, ako sa to stáva napr. pri pohľade na neohrozenosť veriacich, prenasledovaných a trpiacich za svoje presvedčenie, za svoju vieru.

Misionársky, apoštolský duch patrí medzi základné, rozpoznávacie znaky Cirki Kristovej. Ale Cirkev — tajomné telo Kristovo — ako živý organizmus má zároveň povinnosť chrániť svojich členov pred škodlivým vonkajšími vplyvmi. Kto nebezpečenstvo hľadá, v nebezpečenstve zahynie. Kto postupuje opovážlivo, bez náležitej prípravy, namiesto toho, aby priviedol blúdiaceho na pravú cestu, aby sa obrátil, vystavuje sa sám nebezpečenstvu, že ho zvedú na pomýlenú cestu. Príklady staršieho i novšieho dáta nechýbajú. Preto Cirkev starostlivo varuje svoje údy od každej duchovnej nákazy a predpisuje múdry, obozretný, ba skôr prísny postoj v stykoch s tými, čo poblúdili vo veciach viery, mravov alebo cirkevnej disciplíny, najmä ak sa k bludu pridruží zlomyseľnosť alebo zaťatosť.

Medzi najväčších protivníkov, s ktorými sa Cirkev stretla vo svojej čajsi dvetisícročnej histórii, patrí bezpochyby komunizmus.

Komunizmus je v prvom rade osobitný *s v e t o n á h ľ a d* , opierajúci sa o marxisticko-leninskú filozofiu. Marxisticko-leninská filozo-

fia popiera základy prirodzeného práva, neprijma mnohé všeobecne uznávané absolútne hodnoty a stotožňuje objektívnu realitu s materiálnym svetom. Popiera jestvovanie Boha, nesmrteľnej ľudskej duše, a vôbec, čo nie je produktom matérie, čo je čisto duchovné.

Je pravda, že marxistická filozofia sa pokladá za prekonanú aj početnými prívržencami komunizmu. Veď ona je jednou z hlavných príčin ťažkých kríz, ktoré otriasajú celým komunistickým svetom. Vodcovia svetového komunizmu sa však aj naďalej húževnato hlásia k marxizmu-leninizmu, vyhlasujú ho za nemeniteľný a za povinný svetonáhľad pre všetkých členov strany, ba nanucujú ho aj školskej mládeži a ostatným občanom, ktorí sa nachodia pod ich mocou. Keďže však marxizmus popiera Boha a všetko duchovné, ani jeden katolík, ba akýkoľvek veriaci nemôže sa stať úplným komunistom bez toho, že by nezaprel svoju vieru, že by sa nestal odpadlíkom, apostatom.

Komunizmus je zároveň aj *sociálny systém*, ktorý sa predstavuje svetu, najmä robotníckym masám ako jediná cesta k lepšej budúcnosti, ako jediná záchrana ľudstva.

I keď nepredpojaté a objektívne hodnotenie marxistického sociálneho poriadku nachodí v ňom prvky rozličnej hodnoty — a teda aj veci samo v sebe priateľné — predsa zostáva pravdou, že mnohé z jeho zásad a praktík sú v priamom rozpore s prirodzeným právom a s kresťanskou morálkou. Smutné, ba priam tragické udalosti, ktoré sa tak často dejú od Októbrovej revolúcie v Sovietskom Sväze a v posledných rokoch aj v toľkých iných krajinách nachodiacich sa v jeho záujmovej oblasti, svedčia o veľmi vážnych nedostatkoch a nezdaroch komunistického sociálneho a hospodárskeho systému. Lebo za tieto neúspechy nie sú zodpovední iba niektorí jednotlivci, ako by to chceli nahovoriť svetu, ale celý systém.

Komunizmus predstavuje dnes nebezpečenstvo svetových rozmerov, pretože sa mu podarilo usalašiť v dvoch najväčších ríšach Európy a Ázie, odkiaľ sa chce rozšíriť za účinnej pomoci komunistických strán jednotlivých štátov po celom svete, aby nanútil všetkým národom svoju neznesiteľnú *sústavu*. Toto je aj pravé poslanie rozličných hnutí a organizácií, ktorých posledné niti vedú do Moskvy, a ktoré sa snažia pod rozličnými peknými a naoko nevinnými heslami pripravovať pôdu pre sovietov a získavať im priateľov.

Spolupráca s podobnými filokomunistickými hnutiami je čím ďalej tým menej ospravodlivitelná. Krvavé udalosti v Sovietskom Sväze, v Mexiku, vo Spanielsku, v Číne, u nas a napokon v Maďarsku mali by otriasť aj menej citlivými svedomiami a otvoriť oči tým, čo akosi ťažko nahliadajú, aká je pravá povaha komunizmu a radšej prižmurujú oči pred jeho nedôslednosťami a zverstvami, klamúc seba samých a iných.

Medzi tými, čo nikdy nezaváhali o tom, aký postoj zaujať voči bez-

božnému komunizmu, na prvé miesto patrí S v ä t á s t o l i c a. Ježiš Kristus zveril Petrovi a jeho nástupcom, pápežom, kľúče od kráľovstva nebeského. Kristus sa modlil za Petra, aby jeho viera zostala nedotknutá a dal mu rozkaz posilňovať všetkých bratov. Peter zosobňuje celú Cirkev. V autorite Petrovej, ktorý žije a súdi vo svojich nástupcoch, vidíme záruku svojej viery a našej jednoty. V Petrovi a jeho nástupcoch vidíme nerozbitné bralo, na ktorom stroskotajú všetky nástrahy a útoky nepriateľov božích a v ktorom my sami nachádzame oporu svojej stálnosti.

Dlhé, temer dvetísícročné dejiny Cirkvi podobajú sa plavbe lode na rozbúrenom mori. Cirkev prestála strašné prenasledovania zo strany rímskych cisárov, prežila pád rímskej ríše, turecké vpády i ťažké vnútorné otrasy zapríčinené bludármi a nehodnosťou svojich vlastných údov. Víťazne prešla týmito búrkami, lebo jej kormidlo je v dobrých a bezpečných rukách.

V našej dobe najväčším nepriateľom Cirkvi a náboženstva vôbec je b e z b o ž n ý k o m u n i z m u s. My sami pociťujeme takrečeno na vlastnej koži následky tohto zvráteného systému. Dokumentácia, ktorú sme zhrnuli v tejto skromnej práci presvedčivo dokazuje, že Peter, ústami svojich nástupcov už vyše s t o rokov upozorňuje na krajné nebezpečenstvo, vyplývajúce z komunistických teórií nielen pre Cirkev, ale aj pre občiansku spoločnosť a pre celé ľulstvo. Gigantický zápas ešte nie je skončený. Keby bolo ľudstvo pozornejšie počúvalo varovný hlas pápežov, mohlo sa vyhnúť katastrófam, ktorých následky teraz tak trpko znáša. Ale je isté, že hlas Pia IX., Leva XIII., sv. Pia X., Benedikta XV., Pia XI., Pia XII a Jána XXIII. nebol hlas volajúceho na púšti. Našiel hlbobú ozvenu v srdciach miliónov veriacich a stmelil katolícke rady v najmocnejšiu hrádzu proti potope marxisticko-leninského materializmu. A našiel svoju ozvenu aj u mnohých dobromyseľných nekatolíkov, ba aj nekresťanov. O konečnom výsledku tohto veľkého duchovného zápasu nemožno pochybovať, lebo Cirkev má so sebou prísľub svojho Božského Zakladateľa, že brány pekelné je nepremôžu. On totiž zostáva so svoju Cirkvou po všetky dni až do skončenia sveta.

II. OD MARXA PO OKTÓBROVÚ REVOLÚCIU

Pius IX.

Keď Karol Marx šíril v západnej Európe svoje bludné náuky, ktorých ovocie dozrieva v našom storočí, v Ríme vládol 256. nástupca sv. Petra, pápež P i u s IX. Bol rímskym pápežom od roku 1846 do roku 1878. Bol to teda najdlhší pontifikát, aký Cirkev za XIX storočí svojho jestvovania poznala. Pontifikát dlhý a veľmi pohnutý. Taliansko a celá Európa prechádzali ťažkou vnútornou krízou. Za takých okol-

ností postavenie pápeža Pia IX. nebolo ľahké. Stále nové pálčivé problémy doliehali na jeho plecia; problémy, od ktorých riešenia v nemalej miere závisel budúci tok histórie Večného mesta, Talianska, Európy, Cirkvi, ľudstva.

Preto je tým pozoruhodnejšie, že pápež Pius IX. venoval pozornosť komunizmu — hoci sa tento nachádzal iba vo svojom začiatočnom štádiu — už vo svojej prvej encyklike *Qui pluribus,* zo dňa 9. novembra 1846, teda vyše roka pred vyjdením povestného *Komunistického manifestu*. V tejto encyklike Pius IX. nazýva komunizmus *zlovestným učením*, ktoré je *"v priamej protive so samým prirodzeným právom. Keby sa toto učenie raz zakorenilo* — pokračuje Pius IX. — *to by znamenalo úplnú skazu všetkých práv, ustanovizní, vlastníctva, ba ešte aj ľudskej spoločnosti"*.[1]

Pápež Pius IX. zapodieval sa komunizmom ešte pri viacerých príležitostiach. Dňa 20. apríla 1849 odsúdil ho spolu so socializmom vo svojom konzistoriálnom prejave, začínajúcom sa slovami *Quibus quantisque.* V tom istom roku vydal na sviatok Nepoškvrneného počatia okružný list *Noscitis et Nobiscum,* v ktorej vyzýva talianskych biskupov, aby sa rázne postavili proti pokusom bezbožných ľudí, čo sa snažia podkopať základy katolíckeho náboženstva v Taliansku. Venuje v nej pozornosť aj socializmu a komunizmu. Hovorí, že i keď vodcovia komunizmu a socializmu nejdú tou istou cestou a nepoužívajú tie isté prostriedky, predsa sledujú ten istý cieľ. Prázdnymi sľubmi a rozličnými chytráctvami snažia sa udržovať robotníctvo a nižšie postavené vrstvy v stálom vrení a navádzajú ich na rozličné výčiny, najmä aby sa zmocnili vlastníctva zákonitých držiteľov, zničili kult Boží, prevrátili občiansky poriadok a narušili všetky ľudské a Božské práva. A pápež Pius IX. adresuje toto vážne upozornenie katolíckym radom: *"Ak veriaci nebudú dbať na otcovské upozornenia svojich pastierov a na prikázanie Kristovho zákona . . . , a ak sa nechajú zvádzať šíriteľmi moderných bludov machľujúc s nimi v prospech zvrátených systémov socializmu a komunizmu, nech si uvedomia a dobre zapamätajú, že týmto spôsobom zhromažďujú pre seba samých zásoby pomsty u Božieho Sudcu na posledný deň. Okrem toho z toto sprisahania nebude mať ľud nijakého pozemského osohu, ale naopak — budú sa značne množiť všelijaké biedy a nešťastia . . . Terajší verejný poriadok bol by otrasený a prevrátený naruby vzájomným bojom občanov, lúpením a strašným bratovražedným bojom, kým by sa uprostred všeobecného pustošenia nezmocnila vlády hŕstka jednotlivcov, čo sa obohatila ožobráčením iných."*[2]

V encyklike *Quanta cura,* zo dňa 8. decembra 1864, ktorou Pius IX. odsudzuje niektoré vážne bludy svojej doby, stručno a prehľadne zhrnuté v takrečenom "Syllabe", pápež bráni proti pomýlenému učeniu komunistov rodinu a právo rodičov na výchovu svojich detí. Námestník

Kristov hovorí, že hlásatelia zlovestných bludov komunizmu a socializmu neuspokoja sa vyhnať Boha zo spoločnosti, ale ho chcú vypudiť aj z rodín, učiac, že rodina je čisto občiansko-právna ustanovizeň, a preto vraj práva rodičov na dietky a na ich vzdelávanie a výchovu úplne podliehajú civilným zákonom. A Pius IX. upozorňuje, že tí, čo sa snažia rozvrátiť náboženský a sociálny poriadok a rozrušiť všetky božské i ľudské práva, vždy sa usilovali zmocniť predovšetkým neskúsenej mládeže.[3]

Pred sto rokmi hlas bedlivého Námestníka Kristovho včasne upozorňoval na hroziace nebezpečenstvo a varoval ľudstvo pred ním. Žiaľ, vtedajšie ľudstvo nevenovalo mu na svoju vlastnú škodu náležitú pozornosť.

Lev XIII.

Po dlhom pontifikáte Pia IX. nastúpil roku 1878 na Petrov prestol 68-ročný peružský biskup Vincent Joachim Pecci, ktorý prijal meno Lev XIII. Bol to človek nábožný, jednoduchý, rozvážny a mimoriadne nadaný, ale pritom veľmi slabého zdravia. Preto sa všeobecne myslelo, že nebude dlho pápežom. No tieto predpoklady sa nesplnili: Lev XIII. spravoval Cirkev 25 rokov. Zomrel roku 1903, v patriarchálnom veku 93 rokov a jeho pontifikát je v dlhej sérii pápežov po sv. Petrovi a Piovi IX. najdlhší.

Za Leva XIII. povestná "rímska otázka" bola vo veľmi pálčivom štádiu. Pápež na znak protestu nikdy nevyšiel z Vatikánu, stanúc sa takto dobrovoľným "vatikánskym väzňom." Ba nikdy neudelil tradičné požehnanie "Urbi et orbi" – mestu Rímu a celému svetu z vonkajšieho balkóna baziliky svätého Petra. V Bismarckovom Nemecku zas vrcholil tzv. kultúrny boj, ktorý sa vyznačoval bezohľadnými zásahmi proti katolíckej Cirkvi. Levovi XIII. sa však podarilo mravenčou trpezlivosťou, nezlomnou vôľou a zároveň aj svojím osobným vplyvom prekonať odpor nemeckého kancelára. Zatiaľ s treťou francúzskou republikou ťažkosti sa stále zhoršovali, najmä pre machle slobodných murárov.

Veľmi srdečný bol postoj pápeža Leva XIII. ku kresťanskému Východu, a najmä ku slovanským národom. Roku 1879 predniesol svoj známy prejav o východných Cirkvách. Hlbokú ozvenu vyvolala nielen u nás, ale aj u všetkých slovanských národov, ba po celom svete jeho encyklika o sv. Cyrilovi a Metodovi, ktorých sviatok rozšíril na celú katolícku Cirkev západného obradu (30. sept. 1880). Pamätný ostane jeho príhovor k slovanským pútnikom zo dňa 5. júla 1881.

Lev XIII. sa však zapísal do dejín predovšetkým svojimi sociálnymi encyklikami, vďaka ktorým ho možno právom pokladať za zakladateľa modernej katolíckej sociálnej náuky. Postavil sa so všetkou ráznosťou proti takej hanbe moderného veku, ako bol trh s otrokmi, ktorého hrôzy opísal v dvoch okružných listoch, *In prurimis*, z 5. mája 1888 a *Catholicae Ecclesiae*, z 20. novembra 1890. 1. novembra 1885 vydal encykliku

Immortale Dei o štátnych ústavách, kým encyklikou *Libertas,* z 20. júna 1888 odsúdil liberalizmus.

Svoje sociálne účenie pápež Lev XIII. zhrnul v povestnom okružnom liste *Rerum novarum,* zo dňa 15. mája 1891, ktorý zostane "magnou chartou" katolíckej sociálnej náuky.

O socializme, komunizme a nihilizme vydal Lev XIII. osobitnú encykliku hneď v prvom roku svojho pontifikátu, dňa 28. decembra 1878, začínajúcou sa slovami *Quod Apostolici muneris.* V tejto encyklike pápež Lev XIII. konštatuje, že socialisti, komunisti a nihilisti sú už rozšírení po celom svete a nepracujú iba potajomky, ale sa verejne schádzavajú v snahe otriasť základmi ľudskej spoločnosti, ako to oddávna plánovali.[4]

V okružnom liste *Arcanum divinae sapientiae,* zo dňa februára 1880, o kresťanskom manželstve, pápeg Lev XIII. upozorňuje zodpovedných činiteľov a veriacich celého sveta, že ak ustanovizeň kresťanského manželstva bude aj naďalej znesväcovaná, treba sa obávať sociálnych zápasov a všeobecného zmätku, ktorý od dlhšieho času pripravujú sekty socialistov a komunistov.[5]

V encyklike *Diuturnum,* zo dňa 29. júna 1881, o právomoci občianskych vrchností, pápež Lev XIII. nazýva komunizmus, sociálizmus a nihilizmus strašnými chorobami, ktoré znamenajú pre ľudskú spoločnosť takmer smrteľné nebezpečenstvo.[6]

Dňa 20. apríla 1884 uverejnil Lev XIII. ďalší okružný list, začínajúci sa slovami *Humanum genus,* v ktorom prianieruje sekty a spoločnosti, nepriateľské Cirkvi. Tento dôležitý pápežský dokument zaoberá sa predovšetkým podkopnou a nadmieru škodlivou činnosťou "slobodných murárov", a čo najrozhodnejšie ju odsudzuje. Pritom poznamenáva, že "slobodní murári" svojou zákernou činnosťou ženú vodu na mlyn početným združeniam socialistov a komunistov, čo sa zámerne a otvorene usilujú vyvolať revolúciu a všeobecný zmätok.[7]

Povšimnutia hodné sú slová Leva XIII. v encyklike *Exeunte iam anno,* zo dňa 25. decembra 1888, o kresťanskom spôsobe života, ktorými tento veľký pápež naznačuje príčiny a následky bludov svojej doby: "*Racionalizmus, materializmus a ateizmus zrodili socializmus, komunizmus a nihilizmus — tieto nešťastné pliagy, ktoré neveštia nič dobrého, ale ktoré prirodzene, a temer nevyhnutne vyplývajú z vyššie spomenutých pomýlených princípov. Veď keď možno beztrestne odhodiť katolícku náuku, ktorej božský spôsob nasvedčujú toľké očividné príznaky, prečo by sa potom nemali nechať tak aj iné náboženstvá, ktorým zjavne chýbajú tieto znaky vieryhodnosti? Ak duša nie je svojou podstatou odlišná od tela, a teda ak po smrti, keď sa telo vracia do zeme, neostala by nám následkom toho nijaká nádej na šťastný a nesmrteľný život, z akých pohnútok budeme sa potom namáhať a snažiť podrobiť*

svoje náružívosti rozumu? V takom predpoklade najvyššie dobro človeka by pozostávalo v životnom pohodlí a v oddávaniu sa rozkošiam . . . Nebolo by viac sily na svete, ktorá by bola vstave držať na uzde rozdráždenú žiadostivosť . . . Občianska spoločnosť by bola otrasená vo svojich základoch."[8]

V encyklike *Rerum novarum,* zo dňa 15. mája 1891, je — ako sme to už povedali — vypracovaný katolícky sociálny program. Sú vnej odsúdené pomýlené spoločenské sústavy, a to najmä socializmus a liberalizmus, ktoré sa prehrešujú svojím extremizmom, pravda, každy v inom smere. I keď sa v tejto encyklike o komunizme priamo nehovorí, predsa odsúdenie bludov socializmu sa vzťahuje vo zvýšenej miere na komunizmus, ktorý sa dopúšťa takých výstredností, že sú ich nútení odmietať i sami socialisti.

Pius X.

Nástupca Leva XIII., pápež sv. Pius X. pochádzal z chudobnej roľníckej rodiny. Prešiel všetkými stanicami pastoračného života a bezprostredne pred svojím zvolením za pápeža bol benátskym patriarchom. Program svojho pontifikátu označil slovami sv. Pavla k Efezanom: "Instaurare omnia in Christo" — Obnoviť všetko v Kristovi. A tento svoj krásny program splnil do takej miery, že ho môžme právom pokladať za najväčšieho reformého pápeža od doby tridentského snemu. Bol predovšetkým dušpastierom. Veľmi mu záležalo na každodennom sv. prijímaní, ako aj na tom, aby deti pristupovali čím skôr ku stolu Pánovmu. Zaviedol viaceré liturgické reformy, zreorganizoval rímsku kúriu, pod trestom komunikácie zakázal svetským vrchnostiam miešať sa do pápežskej voľby. Založil *Acta Apostolicae Sedis* ako úradný orgán Svätej stolice. Nariadil novú kodifikáciu cirkevného práva. Už sám tento fakt dáva jeho pontifikátu epochálny význam. Na poli doktrinálnom veľmi mu záležalo najmä n aprehľbení a rozšírení štúdia svätého Písma. Preto založil osobitný pápežský biblický inštitút pri Gregoriánskej univerzite. So všetkou rozhodnosťou čelil modernizmu, ktorý ohrozoval najmä v západnej Európe čistotu cirkevného učenia.

Na poli cirkevnej politiky mal mnoho starosti so situáciou vo Francúzsku a u Portugalsku, kde zaviedli rozluku Cirkvi od štátu a otvorene bojovali proti náboženstvu.

Osobitne mu ležal na srdci laický apoštolát, a preto sa snažil rozvinúť katolícku akciu. Na sociálnom poli pokračoval v diele Leva XIII, usilujúc sa uskutočňovať zásady encykliky *Rerum novarum.* Neuverejnil však významnejšie dokumenty, ktoré by sa priamo týkali predmetu nášho štúdia.

Dožil sa vypuknutia prvej svetovej vojny, ktorú od dávnejšieho času

predvídal. Žiaľ nad jej vypuknutím podľa všetkého urýchlil jeho smrť. Zomrel 20. augusta 1914, po 11-ročnom nadmieru požehnanom pontifikáte.

III. OD OKTÓBROVEJ REVOLÚCIE PO NAŠE ČASY

Benedikt XV.

Keď sa po smrti Pia X. schádzalo v septembri 1914 vo Vatikáne konkláve, aby zvolilo nového pápeža, v Európe už zúrila prvá svetová vojna. Veľmi ťažká medzinárodná situácia vyžadovala, aby sa na čelo Cirkvi dostal človek skúsený a zbehlý v diplomácii. Voľba padla na žiaka kardinála Rampollu, bolonského arcibiskupa Jakuba della Chiesa, ktorému sa iba tri mesiace predtým dostalo kardinálskej hodnosti. Prijal meno Benedikt XV. a za svojho štátneho tajomníka si vybral vynikajúceho človeka a slávneho odborníka v cirkevnom práve, kardinála Petra Gasparriho.

Benedikt XV. dokončil a uverejnil Kódex cirkevného práva, začatý sv. Piom X. Pozdvihol úroveň teologických štúdií založením Posv. kongregácie pre siminára a univerzity. Zaslúžil sa o misie, a najmä o zjednotenie Cirkvi. Založil osobitnú Posv. kongregáciu pre východnú Cirkev, na ktorej čele stojí sám pápež. Okrem toho založil Pápežský orientálny inštitút v Ríme a sledoval jeho vývoj s osobitným záujmom. Hlavnú pečať jeho pohnutému pontifikátu dala však svetová vojna, ktorá mu uložila za prvoradú povinnosť, aby sa ako spoločný Otec všetkých kresťanov snažil zmieriť bojujúce národy, vrátiť svetu stratený mier a charitatívnou činnosťou mierniť bolesti a následky tohto katastrofálneho požiaru. Zachoval čo najprísnejšiu neutralitu a napriek otvorenej nevôli vojnu vedúcich stránok opätovne a nástojčive sa dovolával uzavretia skorého mieru. Jeho hlas však ostal hlasom volajúceho na púšti. Ale tým úspešnejšia bola jeho akcia v prospech zajatých a na zmiernenie biedy civilného obyvateľstva, najmä detí. Podarilo sa mu ubytovať 30.000 anglických, belgických, francúzskych a rakúsko-uhorských zajatcov v neutrálnom Švajčiarsku. "Dielo v prospech zajatých", so sídlom vo Vatikáne, žiadalo informácie o osude 700.000 zajatých v mene ich príbuzných, vybavilo 500.000 odkazov zajatých svojim rodinám a predložilo príslušným vrchnostiam 40.000 žiadostí zajatcov o repatriáciu. Na zmiernenie útrap civilného obyvateľstva Benedikt XV. rozdal 82 milióny lír vtedajšej hodnoty.

Ešte aj inoverci a nepredpojatí protivníci boli nútení uznať zásluhy Benedikta XV. na mierovom poli a jeho bezhraničnú dobročinnosť. Anglicko, Francúzsko a Holandsko nadviazali úzke diplomatické styky so Svätou stolicou. V Carihrade, na rozhraní Európy a Ázie, bol

postavený na počesť hlavy katolíckej Cirkvi monumentálny pomník s nadpisom: "Veľkému pápežovi tragických čias, Benediktovi XV., dobrodincovi národov bez rozdielu národnosti a viery – postavil Orient".

Októbrová revolúcia v Rusku so svojim hrôzami bola iba čiastkou vojnovej tragédie svetových rozmerov a akcia za skončenie krviprelievania v tejto strane Európy spadala do všeobecného mierového úsilia Benedikta XV.

Keď v Rusku vypukol hlad, pápež Benedikt XV. adresoval 5. augusta 1921 otvorený list svojmu štátnemu sekretárovi, kardinálovi Petrovi Gasparrimu, v ktorom hovorí doslova toto: *"Sme svedkami jednej z najstrašnejších katastróf ľudských dejín. Masy ľudských bytostí, postihnutých hladom a kosených týfom i cholerou, zúfalo sa potulujú po vyprahnutej zemi, smerujúci k ľudnatejším sídliskám, kde dúfajú nájsť chleba. Ale aj stadiaľ ich vyháňajú silou zbraní. Z údolia Volgy milióny hlasov volá ľudstvo o pomoc a o záchranu pred najstrašnejšou smrťou."*

Katastrofálnym hladom bola postihnutá najmä Ukrajina a dolné Povolžie, kraje okolo Odesy, Charkova a Simbirska. Osobitne katastrofálna situácia bola na Kryme. Ale aj v Moskve a Petrohrade zomierali ľudia od hladu. Zo štyridsať miliónov obyvateľov oblasti postihnutej hladom, zomrela celá štvrtina, teda okolo desať miliónov. A ďalšia štvrtina bola by zahynula, nebyť pomoci, ktorá prišla zo zahraničia.

Máme pred sebou sáriu fotografií, zachycujúcih nepredstaviteľné scény tejto tragédie, ktorá patrí medzi najčernejšie stránky dejín Ruska a dejín ľudstva. Národ utekal pred istou smrťou z dedín, v ktorých už nebolo ani len za štipku múky, ani len za priehršť zrna. Mnohých však smrť zastihla na ceste. Tisíce a tisíce opustených, na seba ponechaných detí blúdilo v skupinách, vychudnutých na kosť a kožu, úplne nahých, a to aj v krutej zime, kým hlad nevyhasil ich mladý život za strašných kŕčov a bolestí, niekde na ulici.

V prvých mesiacoch mŕtvych nosili na cintorín v truhle, ale neskoršie bolo ich toľko, že v mestách ich nakladali na odpadkové vozy zametači, kým v dedinách nemal ich viac kto pochovávať. A tak mŕtvoly stali sa vítanou pašou pre vyhladnutých psov a vlkov, pre potkany a myši. Ba máme zistené a fotograficky dokumentované prípady, v ktorých napolo šialení ľudia – aby ušli pred istou smrťou hladom – živili sa mŕtvolami svojich najbližších príbuzných a niekedy za tým cieľom urýchlili ich smrť . . .

Tieto skutočnosti boli viac-menej známe po celom svete. Aj v Ríme. V Rusku miliónové zástupy prosili chleba a nebolo nikoho, kto by im ho bol dal. To pohlo pápeža Benedikta XV. k tomu, aby zorganizoval pomocnú akciu pre hladujúcich v Rusku. Už v lete 1921 poslal milión lír vtedajšej hodnoty ruským deťom a adresoval Van Karnebeekovi,

predsedovi Spoločnosti národov v Ženeve, telegram tohto znenia: "*Zprávy, prichodiace z Ruska, sú stále smutnejšie a bieda je tam taká veľká, že iba svorná spolupráca všetkých národov a ich vlád jej môže odpomôcť. Preto sa obraciama Vaším prostredniictvom na reprezentantov národov, zídených v Ženeve, a naliehavo apelujeme na ich city ľudskosti a bratstva, aby sa urobili účinné opatrenia na záchranu nešťastného ruského ľudu.*"[9]

Ešte toho istého leta poslal pápež Benedikt XV. celý vlak potravín na adresu arcibiskupa Jána Cieplaka, sídliaceho v Petrohrade, aby ich rozdal hdadujúcim. Avšak boľševici čoskoro uväznili tohto arcipastiera svätého života a vo svojej protináboženskej nenávistí ho odsúdili na smrť.[10]

Beendikt XV. chcel, aby potraviny, ktoré posielal do Ruska, rozdali hladujúcim deťom. Aby sa tak skutočne stalo, domáhal sa, žeby za týmto cieľom mohla pricestovať do Ruska osobitná pápežská komisia. Hoci vec súrila, lebo státisíce zomierali hladom, Leninova vláda s povolením odkladala .Pápež Benedikt XV. márne čakal na odpoveď od októbra 1921 do januára 1922. A ešte na smrteľnej posteli, v noci, ktorá predchádzala jeho predčasnú a dosť nečakanú smrť, trikrát sa pýtal svojho blízkeho spolupracovníka, msgr. Pizzarda — budúceho kardinála — ako stojí záležitosť s pomocou hladujúcim v Rusku.

Pápež Benedikt XV. lúčil sa teda s týmto svetom s úzkosťou v srdci nad utrpením ruského ľudu a s túžbou pomôcť mu.

(Pokračovanie)

1. Acta Pii IX. V. I. P. 13; cf. "Syllabus". 8. dec. 1864, pargr. IV: ASS v. III, p. 170
2. Tutte le Encicliche dei Sommi Pontefici, p. 280-301
3. tamže p. 322-323
4. tamže p. 409-419
5. tamže p. 439
6. tamže p. 460
7. tamže p. 481
8. Documentation Catholique t. 37/1, col. 973-974; La Civilta Cattolica 1889/1 p. 135-136
9. Osservatore Romano, 25. sept. 1921
10. Trest smrti bol neskoršie premenený na vyhnanstvo. Msgr. Cieplak zomrel sväte v USA a v Ríme sa už koná proces jeho blahorečenia.

STRETNUTIE

Draga Divínska

Mládež sa schádzala cez letné podvečery na lúke za dedinou. Mládenci založili vatru. Keď oheň prestal zúriť a vydychovať štipľavý dym, utvorili kruh okolo tlejúcej vatry a tancovali srbský ľudový tanec kolo. Točili sa vše na jednu, vše na druhú stranu pri skočnej melódii ľudových piesní, ktoré majú tisíc veršov. Dedinskí muzikanti s tamburicami sa preukázali svojím umením a pobádali mladé nohy do tanca. Niekedy prišli vyhrávať cigánski guslari, ktorí hrali na husliach a píšťaliach.

Mládež tancovala v krojoch, na ktorých prevládala červená farba. Keď sa tak v kole krútili, boli ani vlnenie červeného maku. A žltý semeník tvorili zlaté dukáty, ktoré boli najkrajšou ozdobou ženského kroja. Čím bohatšie dievča, tým dlhšia a viac ráz okolo hrdla omotaná zlatá reťaz.

Ľubica v kole nechýbala a jej krása bola pestíkom v tom kvete červeného maku. Dnes mala nôžky ako srna. Ľahulinko poskakovala a vše pozrela akoby náhodou v tú stranu, kde stál mladý urastený žandár, ktorý obdivoval tanec.

"To musí byť nový žandár, o ktorom toľko rozprávajú. A najviac dievčence. Chichocú sa, keď o ňom hovoria. Husi. Chceli by sa nasilu vydať."

Skúmavým okom si ho obzrela a musela priznať:

"Je pekný muž. Urastený."

Mladý žandár stál obďaleč, aby ho kolo nezachytilo. Široké plecia vyplňovali akurátne sviatočnú uniformu. Kohútie perá ešte zvyšovali vysokú postavu, ktorá bola hodná pohľadu. S úľubou sa prizeral na kolo a vykrúcal plavé fúzky nad usmiatymi perami.

"Ľúbi sa mu naše kolo. Ľúbi."

Dúmala Ľubica. Dúmala ďalej a ako žena zvedavo.

"Ozaj, či aj ja?"

Bola mladá a rozmarná. Mladú krv mala a búrlivú, ako jej osemnásty rok. Každý jej rok značil pdmanené srdce mladého muža Skely. Bola zvedavá, či by si vedela získať aj srdce plavovlasého žandára. Sledovala jeho pohľad.

"Pozerá na Miloja. Pozerá na Darku. Tuším teraz pozerá na mňa."

Zbadal ju a oči nespúšťa z nej tak rýchlo ako z Miloja a Darky. Jeho oči pália. Zapália jej líca. Ba celá horí.

"Uj! Ten sa vie beťársky pozrieť. Akoby mal v očiach mečíky a prebodnúť chcel nimi."

Obrátila hlavu a zadívala sa na zuniacu tamburicu. Struny skákali na nej ako tie mečíky z očú mladého žandára. Hlava jej oslabla.

"Hádam prestanem. Hlava sa mi zakrúti."

Oddelila sa z kola a oprela obďaleč o strom. Kolo sa ďalej i bez nej točilo, točilo, až bolo ťažko dívať sa naň zblízka. Sňala z neho oči a pozrela, kde je žandár. Nebolo ho, ani jeho mečíkov.

"Žeby bol už odišiel? Veľ tanec sa len začal."

Ľutovala, že ho nevidí?

Tuším — isto — celkom isto ľutovala, že sa stratil.

Veď on príde zase. Príde sa pozrieť na kolo — i na mňa."

No tvár sa jej nesmiala.

"Za mnou smúti krásne dievča?"

Mladý žandár stál zrazu za ňou a ponad jej plece zavolal. Obzrela sa a tvár sa jej vyjasnila do smiešku.

"Ha! Čo si ľudia všetko nenamyslia."

Žandár uznal, že si smelo namyslel.

"Máte pravdu. Veď ma ešte vôbec nepoznáte."

"Čoby vás nepoznala. Celá Skela vás už pozná a hovorí o vás. Ste nový žandár, ktory rozumie našich ľudí i odpovedať vie."

"To je čudo? Veď nie som Maďar ani Nemec. Som Slovák. Patrím k Slavianom ako vy. Preto rozumiem. A čo ste počuli o mne? Aký chýr? Dobrý? Zlý? A či viete, ako sa volám?"

"Nedozvedala som sa."

"Poviem vám, ak chcete."

Nedbám."

Dbala ona. Len sa robila, že je jej to ľahostajné.

"Volám sa Juraj Borko."

"Ha! Juraj. Smiešne meno. U nás takého niet."

Juraj pomáhal vysvetľovať.

"Ďuro. Ďurko."

"Ó, Ďorde."

"Môžete ma volať Ďorde, ak chcete", ponukal ochotne.

"A ako vás ja mám volať? Vaše meno?"

"Ha! Ha! Šikovný. Skoro by ste chceli vedieť."

Roztopašne sa mu na odpoveď rozospievala:

"Ime mi je Anka
al me zovu Stanka
Odelo mi kaže
da sem Srbijanka."

"Anka?"

"V piesni Anka."

"A v Skele ako?"
"Hádajte."
Nuž hádaj, Juraj. Uhádni krásne meno pre krásne dievča.
"Počul som rozprávať o krásnej Ľubici. Vám by pristalo to meno."
"Pristalo? Ozaj pristalo?"
On jej prikývol a tak pekne na ňu pozrel, že nemohla ďalej tajiť. Pod jeho blízkym zrakom sa roztopila všetka jej tajnosť.
"Nuž, moje je. Ľubica. Ľubica Mirčetičová."
"Pravdu hovoria o vás, že ste krásna deva."
Rozohnil sa vo chvále.
"Najkrajšia."
Stála pred ním ako na strunke a prijímala pochvaly ako samozrejmú vec.
"A hrdá. Najhrdšia."
"Tak hovoria?"
Odmlčala sa, aby porozmýšľala.
"Pravdu hovoria."
"Neviem, či ste si všimli, že už dlho hádžem po vás očami."
Robila sa, že sa čuduje. Dobre vedela, že za ňou pozeral. Ale by za nič nebola priznala. Spravila sa, že o jeho pohľad veľmi nestojí.
"Pozerajú aj iní."
"Viem, ale ja nie som ako každý iný."
Hrdil sa, že je viac hodný ako priemerný mladý muž. A bol. Jeho hrdosť, životná skúsenosť pri prekročenej tridsiatke, rozumnosť i telesná strojnosť boli viac ako priemer.
"Ešte som nevidela žandára, ktory by nebol pyšný. Zhora pozerá na nás to grófske plemeno a medzi náš ľud sa zamieša len vtedy, keď ho má trestať."
"Pomaly, krásna Ľubica. Prišiel som predsa medzi vás a pýchy mám len toľko, koľko svedčí každému mužovi. Hovorme o vašej pýche. Neviem, či jej nemáte viac ako krásy."
"Viem, že pýchy mám dosť. Zdedila som ju po otcovi. Ale tiež len koľko mi svedčí."
"Pohotove odpovedať viete. Odpovedzte radšej, či vás môžem odprevadiť domov. Zvečerieva sa a možno sa budete báť sama."
"Nik z Mirčetičovcov sa nebojí. Báť sa je slabosť a na hanbu. Mirčetičovci sa nemajú za čo hanbiť."
Vypäla sa a nariastla vo svojej pýche o meter.
"Hrdá Ľubica. Najhrdšia. Ako som povedal. Prosím tu ako žobrák a natrafil som na studené srdce. Máte teplú rúčku k studenému srdcu?"
Siahol za jej rukou, že ju chytí.
"Nesprobujte sa!"
Zvrtla sa pred ním, ako plechový kohút na komíne, keď ho vietor

obracia. Zasmial sa jej. Jeho biele zuby sa zablyskli ako perly pod huncútskymi fúzikami.

"Veď nie naozaj. Len zo špásu. Aj vy dovoľte zo špásu, aby som vás odprevadil. Na kúsku? Na pár krokov? Hm?"

"Vy nie ste grófsky potomok. Proskať viete ako sadliak. Nuž, poďme spolu po tamtú slivku."

Chcel zastrieť radosť, že privolila a vykladal:

"Uhádli ste. Môj otec je sedliak. A grófov má tak rád ako vy. Nenávidí ich pánske chúťky. Nedbali by, aby im oddal svoju slobodu, svoj život a hrdlačil pre nich. Čo by mu samému zostalo? Len dve holé ruky. Aj tie by po lakte zodral na pánskej roli. Prezývajú ho rebelom, že sa opováži dvihnúť vyššie hlavu. Radi by ju opäť potisli k zemi. Ale časy sa menia a sedliak nie je otrok ako voľakedy. Veľa je tých dvihnutých hláv a hlasov za slobodu. Vymykávajú sa z grófskych rúk a spod dosahu pánskeho biča. Prestanem. Sú to vážne reči pre mladé dievča. Treba vám rozprávať o zlatosti slnka, modrosti oblohy, vtáčkoch – letáčkoch. . ."

"Rozumiem vám. Veď tu treba len jedno rozumieť. A to je sloboda – sestra drahá. Človek, ktorý pre ňu žije, ju musí poznať a rozumieť jej."

"Teda sa iste nebudete čudovať, že ma otec poslal preč, čím ďalej od grófskeho dvora.

"Iď do škôl, Juraj. Bystri hlavu, aby ťa tí pánski beťári nemohli prekabátiť! – Tak mi prikazoval. Študoval som, bystril hlavu a teraz som tu, aby ma krásna deva prezývala grófom."

"Už nebudem. Naozaj nie. To len tak v úchtytku vyletelo z úst."

Každy by bol uveril takým výrazným očiam. Presviedčali, sľubovali, keď sa vše zastierali hodvábnymi mihalnicami. Jurajovi bolo teplo kolo srdca, keď do nich hľadel. Srdce by sa mu bolo premenilo na ohnivú fakľu, keby nebola preriekla:

"Aá! Už sme pri našej slivke."

Chytila sa jej. Otočila kolo nej, ako kolotoč robí. Skackala, či dočiahne spodnú vetvu plnú ovocia. Juraj sklonil vetvu so strapcami sliviek. Pooberala ich a v blízkej poľnej studničke umyla.

Predsa je to tak, že slivky chutia dvom lepšie ako jednému. Vyjedali ich s chuťou a kôstky odhadzovali za seba. Kôstky sa vše spojili na zemi a vše padli ďaleko od seba. Tak, ako i oni šli. Raz celkom blízo vedľa seba a zase ďalej od seba, aby nezhoreli hneď pri tomto prvom stretnutí. Vyprávali, o čom mladí ľudia hovoria. O zlatosti slnka, modrosti oblohy a vtáčkoch – letáčkoch.

Zastali pred širokou bránou, na ktorej bolo vyrezané veľké M, cez ktoré bolo vidieť časť mirčetičovského majetku. Brána bola medzníkom a prichodilo sa im lúčiť.

"Už som doma. Ďakujem, že som sa nebála."

"Nuž a koho by sa mala bát' hrdá Ľubica?"

Smiali sa, že sa nebáli, keď tak spolu šli za šera. Juraj sa odoberal otázkou:

"Uvidím vás i zajtra?"

"Neviem povedať. Možno prídem tancovať kolo."

"A možno prídem i ja."

Ich budúce stretnutie bolo také sľubné ako slovko možno.

BÁSNIK ROZMÝŠĽA O NEPATRNÝCH VECIACH

zdvihol som hlavu z kníh:
vidím ten chodník, čo sme vyšľapali
kedysi dávno ako chlapci krížom
cez voňajúce pole ďateliny
a ako bolo sparno! lastovičky
leteli dolu ponad brázdou, planá hruška
schla sama ako prst a vedľa nej
hnal sa nás celý kŕdeľ, diví chlapci
bez trička a ten krik! to nehatené
tryskanie čistej slobody!

dnes je mi clivo: zväzky okolo mňa
telefon listy prach a slepé okná
a zdá sa mi že niet čo bezprostredne
až živočíšne objavovať: nie tak
ako keď chlapec vidí veľkú žabu
po prvý raz a potom nájde v poli
orešinu a kúkoľ vtáčie hniezdo
alebo ide s otcom za dedinu
že ledva vidno vežu (tam je všetko
iné a ešte nedotknuté, tam
sa rozchádzajú cesty človeka
do každej diaľky: s dôverivou úctou
zisťuješ že svet pokračuje ďalej
zeleným poľom slukami a trstím,
stretáte ľudí: aká radosť
sňať čiapku, pozdraviť a pozerať)

no najviac je mi ľúto za chodníkom
cez voňajúce pole ďateliny:
dnes, tak mi píše mama, postavili
tam asfaltovú ulicu (a v duchu
sledujem buchot kladív piľky pach
smoly a dosák ohobľovaných)
a nikdy nikdy nepôjdem už tadiaľ
v poludnom tichu medzi včelami

je to jak pohreb: sám sa
po čiastkach musím zriekať svojho času
a tvaru vecí ako som ich poznal
a ostávať ich pamätníkom — začas:
dozrievam k novej hlbšej láske, rokmi
prinútený som milovať i mŕtvu
stratenú vecí podobu a márnosť
slnečnú márnosť ľudskej minulosti

Karol Strmeň

PRI SEBE

Mlčanie božie, ktoré spieva
vševele listov, podvečerných vtákov.
Sype sa zrno do klasov a réva
zapaľuje sa zo slnečných nákov.

Po rokoch zase pri sebe,
tak blízko ako vlastný dych.
Všetko je v bode jedinom,
posledná chvíľa z posledných.

Mikuláš Šprinc

RÍMSKO-SLOVANSKÁ BOHOSLUŽBA ALEBO GLAGOLSKÁ

Michal Lacko, S.J.

Kongregácia slovenských Sestier Sv. Cyrila a Metoda, založená v USA dňa 11. septembra r. 1909, a ktorej ústredný materský dom je v Danville, Pennsylvania, oslavuje tohoto roku 50. výročie svojho jestvovania. Od svojho zakladateľa, Rev. Matúša Jankolu bol im vytýčený cieľ, aby sa v duchu veľkých slovanských apoštolov sv. Cyrila a Metoda venovali v prvom rade výchove dietok slovenských vysťahovalcov v Amerike, a ak to raz bude možné, aj výchove mládeže na Slovensku; v druhom rade aby sa starali o ošetrovanie slabých a pokročilých vekom, a v treťom rade spolupráci na zjednotení všetkých Slovanov v katolickej Cirkvi. Dnes ich je v Amerike vyše 400.

Na svoje 50 ročné jubileum Sestry žiadali a dostali z Ríma mimoriadny dar: Dovolenie mať v jubilejnom roku niekoľko ráz glagolské, čiže rímsko-slovanské bohoslužby. Veď čože môže byť vzácnejšie tým, čo sa honosia menom slovenských apoštolov sv. Cyrila a Metoda, než čím lepšie poznať ich dielo, ba sprítomniť ho a zúčastniť sa na ňom. No najvýznamnejším apoštolským dielom sv. solúnskych bratov je bezpochyby zavedenie slovanskej reči do bohoslužieb. Medzi slavistami dlho sa viedol spor, do ktorého obradu sv. bratia zaviedli slovanský jazyk? Dnes môžeme s istotou povedať, že do obidvoch: byzantského a rímskeho.

Byzantsko-slovanská bohoslužba je všeobecne známa, lebo až dodnes ju používajú všetky východoslovanské a časť južnoslovanských národov, počtom asi 100 miliónov: Rusi, Ukrajinci, Bulhari, Srbi, Makedónci, a tiež malá časť Slovákov gréckokatolíkov. Aj v Severnej Amerike asi 2 miliony kresťanov — katolíkov a pravoslávnych — užívajú tieto bohoslužby.

Rímsko-slovanská bohoslužba je málo známa. Pápeži Hadrián II. a Ján VIII. za života sv. Cyrila a Metoda potvrdili túto bohoslužbu pre slovanské národy pridržiavajúce sa rímskeho obradu. A vskutku v cyri-

lometodskej dobe sa upotrebovala táto bohoslužba aj na Veľkej Morave včítane dnešného Slovenska, aj v Pannónii včítane dnešného Slovinska, v Čechách, v Poľsku a v Chorvátsku. Dnes sa zachovala iba v niektorých chorvátskych biskupstvách s počtom asi 1 milión veriacich. Naše Sestry sv. Cyrila a Metoda dostali dovolenie mať práve túto rímsko-slovanskú bohoslužbu.

Keďže to je po prvý raz v histórii, čo sa r. 1959 bude na americkej pôde s dovolením Sv. Stolice odbavovať glagolská bohoslužba, pokladáme za užitočné zoznámiť našich čitateľov s dnešným stavom tejto bohoslužby.[1]

ČO JE TO GLAGOLSKÁ ALEBO RÍMSKO-SLOVANSKÁ BOHOSLUŽBA

Verejná bohoslužba je úradný spôsob úcty Boha, ustanovený a predpísaný Cirkvou. Skladá sa z dvoch hlavných prvkov: z posvätných úkonov čiže ceremónií a z bohoslužobnej reči. Podľa týchto dvoch prvkov triedime liturgie kresťanského sveta. Pri delení na východné a západné prizeráme hlavne na vonkajšie úkony. Pri delení na liturgie latinské, grécke, slovanské, máme pred očima bohoslužobnú reč.

Rímsko-slovanská bohoslužba podľa toho je tá, ktorá sa vo vonkajších úkonoch (ceremóniách) pridržiava rímskeho obradu, ale bohoslužobnú reč má staroslovenskú a nie latinskú. Rímsko-slovanská bohoslužba patrí teda k západnej, čiže rímsko-katolíckej bohoslužbe, od ktorej sa rozlišuje iba staroslovenským jazykom. A od byzantsko-slovanskej bohoslužby, s ktorou má spoločný jazyk staroslovenský, odlišuje sa zas obradom.

Zvláštnosťou rímsko-slovanského obradu je teda bohoslužobný jazyk. A toto vyjadruje druhé pomenovanie: bohoslužba *glagolská.* Volá sa tak preto, lebo v liturgických knihách staroslovenská reč bola písaná g l a g o l s k ý m písmom, čiže glagolicou. Pomenovanie *glagolica* pochádza od staroslovenského *glagol,* čo znamená slovo, a *glagoľať,* čo znamená riecť, povedať, hovoriť. V tomto zmysle "glagoľat" sa veľmi často užíva v staroslovenskom preklade sv. Evanjelií. V dnešnej praxi u Chorvátov pridržiavajúcich sa rímsko-slovanskej liturgie *glagoľať* znamená slúžiť glagolské bohoslužby; a *glagoľaš* je kňaz, čo má právo pridržiavať sa glagolskej bohoslužby. Prídavné meno *glagolský* vyjadruje teda iba spôsob písma, ktoré sa kedysi u Chorvátov všeobecne užívalo. No keďže už od viacerých storočí na iných poliach zaniklo, a zachovalo sa iba v liturgických knihách rímsko-slovanskej bohoslužby, takže vy-

jadrovalo jej podstatnú charakteristiku, táto bohoslužba sa volá tiež *glagolskou*.

No aj v tejto veci nastala v poslednom čase zmena. Roku 1927 po prvý raz bol vydaný rímsko-slovanský misál prepísaný z glagolského písma latinkou, ponechávajúc glagolicu ako paralelný text iba v kánone, a to viac z piety k tradícii než z potreby. Tým sa upustilo od jednej z najvlastnejších charakteristík rímsko-slovanskej liturgie, od glagolice, ktorú ešte v minulom storočí pápeži natoľko prízvukovali, že sa nedovoľovalo slúžiť rímsko-slovanským obradom, ak nebol po ruke text písaný glagolicou. Dnes už glagoľaši vlastne nemusia vedieť čítať glagolicu, stačí im latinka. K tomu došlo na žiadosť juhoslovanských biskupov, ktorí Svätej Stolici predniesli, že znalosť glagolice čím ďalej tým viacej upadá aj u samých glagoľašov. No prepísaním misálu do latinky mali pred očima tiež ľahšie zavedenie rímsko-slovanskej bohoslužby v celej Jugoslávii, a čo tiež prosili. Svätá Stolica žiadosti biskupov vyhovela, a r. 1924 poverila prepísanie misálu českému slavistovi a najlepšiemu znalcovi rímsko-slovanskej liturgie Mons. Jozefovi Vajsovi. Misál vyšiel v Ríme.[2] Takto po viac než 1000 ročnom trvaní glagolica prestala sa používať, a dnes je už iba historickým písmom. Keďže však bola až doteraz charakteristikou rímsko-slovanskej bohoslužby, povedzme si o nej trochu viac.

GLAGOLICA

Žitie sv. Cyrila nám hovorí, že on nielen preložil posvätné knihy do vtedajšieho slovanského jazyka, ale prv, než začal prekladať, zostavil pre slovanský jazyk osobitné písmo. Poznáme však dve slovanské písma: *glagolicu* a *cyrilicu*. Ktorá z nich pochádza od sv. Cyrila? Aký je vzťah medzi nimi? Táto otázka v poslednom storočí mnoho zamestnávala slavistov, a vlastne zaoberajú sa ňou až dodnes. Keďže od stredoveku a až po 19. storočie u *glagoľašov* v Chorvátsku prevládala mienka, že glagolské písmo pochádza od sv. Hieronyma, a z druhej strany už pomenovanie cyrilského písma zdalo sa naznačovať jeho pôvodcu, myslelo sa všeobecne, že sv. Cyril zostavil cyrilicu. No s objavením najvážnejších glagolských pamiatok v minulom storočí už starší slavisti ako Kopitar, Sreznevskij a iní usudzovali, že glagolica je aspoň tak stará ako cyrilica. Hoci ešte nedávno prof. Emil Georgiev znovu sa snažil predložiť svoju mienku, že cyrilica je staršia,[3] predsa dnes je medzi slavistami všeobecná mienka, že glagolica je stašia od cyrilice, že sv. Cyril zostavil glagolicu a nie cyrilicu. Glagolica je teda pôvodné slovanské písmo. Cyrilica vznikla o niekoľko desaťročí neskoršie a síce

v Bulharsku, hlavne za cára Simeona.[4] Veci sa potom vyvinuli tak, že tam, kde prevládala byzantsko-slovanská bohoslužba ujala sa cyrilica: u Bulharov, Srbov, Ukrajincov, Rusov, a glagolica sa udržala tam, kde sa užívala rímsko-slovanská bohoslužba, teda u Chorvátov.

Od tejto prvej je nezávislou druhá otázka: aké sú predlohy slovanského písma. Pre cyrilicu je ľahko odpovedať: Predlohou pre ňu je grécka maiuskula (veľké písmená), s doplnením niektorých znakov pre zvuky vlastné slovanskej reči. K vytvoreniu takého písma boli hlavne v Bulharsku prajné podmienky. Tam bolo mnoho verejných budov a pomníkov z byzantskej doby, na ktorých novousadení Slovania mohli denne vidieť nápisy gréckymi veľkými písmenami, a takto ich mohli ľahko asimilovať.

Ťažšia je odpoveď o predlohe glagolice. Doteraz bolo nadhodených viacej mienok a teórií: teória gréckej minuskuly (J. Vajs), teória gréckeho kurzívneho písma (V. Jagič), semitská (V. Vondrák), gótska (Miklošič, Šachmatov, Pastrnek, Lavrov), sýrska (Vaillant, Jakobson), "ruská", totiž slovanského obyvateľstva v čiernomorskej oblasti, ktoré by bolo malo špeciálne písmo, a ktoré sv. Cyril poznal na ceste ku Chazarom (A. Nikoľskij, H. Ohienko). Iní zase hľadali predlohy glagolice v hebrejskom, alebo samaritánskom písme, ktoré Cyril poznával. U. Hocij a W. Lettenbauer[5] predložili teóriu, že glagolica má predlohu v latinskom písme, a že vznikla v alpskej oblasti. No zdá sa, že najlepšiu odpoveď doteraz predložil prof. E. Granstrem.[6] Podľa neho glagolicu zostavil sám sv. Cyril keď sa chystal na Veľkú Moravu. Predlohou mu bolo grécke umelé písmo tak zv. *kryptografia,* používané v špeciálnych odborných knihách. Glagolica má 39 písmen, ale 42 znaky, lebo pre tri písmená sú podvojné znaky. Granstrem našiel v gréckych kryptografických knihách zodpovedné znaky pre 31 písmen. Niektoré z chýbajúcich mohol sv. Cyril aj sám vytvoriť. Keďže kryptografické znaky už v Grécku boli známe iba špecialistom, ako na pr. dnes špeciálne znaky v matematike, chémii a iných vedách, aj glagolica z nich utvorená bola písmom umelým, a to hodne komplikovaným. To bolo príčinou, že v Bulharsku ju skoro po smrti oboch sv. bratov zanechali a vytvorili si novšie písmo: cyrilicu. Tá sa potom rozšírila všeobecne u Slovanov s byzantsko-slovanskou bohoslužbou.

Glagolicu sami sv. bratia Cyril a Metod zaviedli na Veľkej Morave, v Pannónii a v Dalmácii. Po ich smrti s vyhnaním ich žiakov skoro zanikla na Veľkej Morave, teda aj na dnešnom Slovensku, no udržala sa do 11. storočia v Čechách, ba za istý čas aj v Poľsku. Vyhnaní žiaci priniesli ju so sebou do Bulharska. No kým vo východnom Bulharsku skoro nato vznikla cyrilica, takže na istom nápise v Preslave z doby

cára Simeona sú obidve vedľa seba, v Macedónii nielen že sa glagolica udržala dlhšie, ale tu došlo aj k prvému rozkvetu slovansko-glagolského písomníctva. Jeden z popredných žiakov cyrilometodských, prvý slovanský biskup Klement bulharský, založil pri Ochridskom jazere duchovnú školu, z ktorej pochádzajú najstaršie dodnes zachované glagolské pamiatky slovanskej reči. No prevládnutím v Macedónii byzantsko-slovanského obradu, zanikla tu glagolica, niekedy v 13. storočí.

Najdlhšie sa udržala glagolica v Chorvátsku. Tu sa stala národným písmom. Jej rozvoj postupoval od 11. do 16. storočia. Glagolicou sa písali nielen liturgické knihy, ale aj všetky verejné nápisy a zápisy, a tiež literárne písomnosti. Za zlatý vek glagolskej literatúry v Chorvátsku sa považuje 14. storočie. Z tej doby máme najviac rukopisov. Aj prvá tlačená kniha u Chorvátov je glagolský misál z roku 1483.[7] Od 16. storočia glagolica začína upadať v občianskom živote, no udržuje sa ako liturgické písmo rímsko-slovanského obradu až do 20. storočia. No už v druhej plovici 19. storočia, napriek nástojeniu niektorých horlivcov znalosť glagolice upadá čím ďalej tým viacej, až konečne v spomenutom misáli r. 1927 ustúpila latinke. Dnes už iba málo kňazov vie čítať glagolicu v bežnej liturgickej potrebe.

STAROSLOVANSKÝ JAZYK

Vyššie v definícii sme uviedli, že rímsko-slovanská bohoslužba upotrebuje ako bohoslužobný jazyk: staroslovienčinu. Či je to ten istý jazyk čo upotrebuje byzantsko-slovanský obrad? Pôvodne hej. Bol to ten istý jazyk, totiž macedonské nárečie, akým hovorili Slovania v okolí Solúna, ktoré sv. Cyril a Metod zaviedli do rímskej a byzantskej liturgie. Ten spoločný jazyk poznáme z najstarších literárnych pamiatok. No jazyk upotrebovaný dnes či už v rímskom, či už v byzantskom obrade nie je totožný s týmto staroslovienským pôvodným jazykom, nemá na pr. nosovky, a voláme ho cirkevne-slovanským jazykom. A v oboch vyššie spomenutých obradoch tento jazyk nie je úplne zhodný. Kým byzantsko-slovanský obrad používa tak zvanú ruskú recenziu, rímsko-slovanský používa tak zv. chorvátsku recenziu. To jest cirkevne-slovanský jazyk s určitými prvkami či už ruskými, alebo chorvátskymi. V 17.–18. storočí niektorí predstavitelia rímsko-slovanského obradu, ktorí prišli do styku či už so Srbmi (R. Levakovič), alebo Rusmi (J. Križanič, M. Karaman) mysleli si, že iba jazyk používaný v byzantsko-slovanskom obrade je pravý staroslovanský jazyk pochádzajúci od sv. Cyrila a Metoda, a preto zaviedli do nových vydaní rímsko-slovanských liturgických kníh ruskú recenziu. Táto sa udržala až do konca 19. storočia. Kanoník K. Parčič, ktorý r. 1893 vydal rímsko-slovanský misál na rozkaz pápeža

Leva XIII., zaviedol znovu starú chorvátsku recenziu. V tom pokračoval aj J. Vajs, ktorý v naposledy vydanom misáli r. 1927 vzal za podklad najstaršie texty chorvátskej recenzie.

OPIS RÍMSKO-SLOVANSKEJ BOHOSLUŽBY

Privilégium glagolskej bohoslužby sa vzťahuje na všetky liturgické činy: sv. omšu, *Officium* čiže kanonické hodinky a vysluhovanie sviatostí.

A vskutku behom storočí sa staroslovenská reč užívala vo všetkých týchto úkonoch. No dnes je situácia inakšia. Od 16. storočia, keď glagolica začína zanikať vo verejnom živote, a tým viacej po zaujatí Dalmácie republikou Venéciou, podmienky pre jej rozvoj boli vždy nepriaznivejšie. Viackrát sa stalo, že bol nedostatok liturgických kníh tlačených glagolským písmom, a že tiež kňazi si nenadobudli dostatočnej znalosti staroslovenčiny. Boli síce niektorí biskupi, ako na pr. V. Zmajevič, ktorí sa všemožne usilovali povzniesť glagolské písomníctvo tým, že zakladali osobitné školy ako na pr. Seminarium Zmajevicianum v Zadre (1729), ale glagolské písomníctvo vždy viac a viac upadalo. Na jej miesto nastupovala kultúra latinská. To bolo príležitosťou, že v prípade nedostatku glagolských kníh kňazi siahli po latinských. Tak sa ponajprv stalo s kňazským breviárom. Glagolský breviár bol vydaný r. 1648, 1688 a naposledy r. 1791.[8] Dnes je toto posledné vydanie bibliofilská zriedkavosť, a tak, rozumie sa, že duchovenstvo sa modlí z latinského breviára. Rehoľníci tretieho rádu sv. Františka sa však až doteraz pridržiavajú glagolského breviára, používajúc starých vydaní.

S rituálom je to trochu ináč. Nakoľko Sv. Stolica povolila Chorvátom už v 17. storočí používať pri vysluhovaní sviatostí živý chorvátsky jazyk, a prvý takýto chorvátsky rituál vyšiel v Ríme r. 1640,[9] aj glagoľaši ho prijali, a odvtedy nebol vydaný viac staroslovenský text rituála. Dnes aj v glagolských biskupstvách sa upotrebuje posledné vydanie rituála v modernej chorvátskej reči z r. 1929.

Nakoniec ostáva najvážnejší liturgický úkon: sv. omša. Tu Sv. Stolica vždy nástojila zachovať staroslovenský jazyk, a aj ľud v tejto veci lipnul na svojej tradícii. Nakoľko však aj tu viackrát sa ukázal nedostatok glagolských misálov, zaviedla sa takáto prax: spevné a vôbec hlasné časti sv. omše kňaz spieval buď spamäti, buď z nejakej príručky v staroslovenskej reči a v tejže reči mu ľud odpovedal. Kánon a iné tiché časti sv. omše kňaz čítal z latinského misála. Rozumie sa, že pri spievaní spamäti alebo z rukopisnej príručky, nebol to vždy ten najsprávnejší

staroslovenský jazyk, ale viacej-menej prispôsobený modernému chorvátskemu jazyku. Taká bola situácia v polovici minulého storočia. Je to najnižší stupeň *glagolizmu,* kde z pôvodnej glagolskej liturgie ostalo skutočne to minimum, a aj to bola akási miešaná bohoslužba latinsko-slovanská. Počnúc pápežom Levom XIII. nastáva obnova. On nariadil znovu vydať glagolský misál v čistej staroslovenskej reči a to podľa najstarších kódexov chorvátskej recenzie, ako to bolo vyššie povedané. Po vydaní misála pripraveného Parčičom r. 1893 bolo zakázané užívať doterajšiu miešanú bohoslužbu, tak zv. *schiavetto,* a sv. omša sa mohla odbavovať iba z misála vydaného glagolským písmom. Aby sa zásobili všetky glagolské fary novým vydaním, bol Parčičov misál vydaný znovu r. 1905. Toto je posledná, glagolským písmom tlačená kniha. Dnes sa odbavuje celá sv. omša staroslovenským jazykom, iba pri spievaných sv omšiach epištolu a evanjelium možno spievať tiež chorvátsky.

Rímsky pontifikál čiže kniha obsahujúca biskupom vlastné úkony doteraz nikdy nebola vytlačená v staroslovenčine ani glagolským, ani latinským písmom. Kedysi biskupi používali staroslovenské rukou písané preklady, ale v poslednych storočiach užívajú latinský pontifikál. Na pr. vysviacka kňazov sa deje po latinsky, a keďže v "glagolskych kostoloch" je zakázané "spievať" latinskú sv. omšu, pri vysviacke kňazov je iba tichá sv. omša. No teraz biskupi hodlajú dať preložiť, a vytlačiť aj túto závažnú knihu, aby mohli aj biskupské obrady vykonávať staroslovenským jazykom. Tak na pr. už je preložená sv. omša pri posvätení krizmy na Zelený štvrtok a to podľa nových úprav Sv. Stolice.

Z iných liturgických úkonov zachovali sa v staroslovenskej reči ešte Vešpery čiže Večerňa, ktorú ľud vie buď naspamäť, buď ju má vytlačenu latinkou v modlitebných knižkách. Pre potrebu dochovenstva Mons. J. Vajs počiatkom 20. storočia vydal *Staroslovenski Vesparal.* Iné ľudové pobožnosti sa odbavujú obyčajne po chorvátsky, ale na ostrove Krku ešte aj jednoduché požehnanie s Prevelebnou Sviatosťou odbavuje sa v staroslovenskej reči.

Čo sa týka obradov a textov, tie sú dnes celkom zhodné s rímskymi. Keď rímska Posvätná Kongregácia obradov vydá nejaké nové liturgické texty, tie sú v Chorvátsku preložené do staroslovenskej reči a zvláštnou komisiou odobrené pre užívanie v biskupstvách s rímsko-slovanskou bohoslužbou. Spočiatku, od cyrilometodskej doby cez viacej storočí, glagolské bohoslužby sa nie celkom zhodovali s rímskymi. Dnes je dokázané, že sv. Cyril preložil do staroslovenskej reči tak zv. *Liturgiu Sv. Petra.* Jej základom bola síce rímska liturgia zo 6.–7. storočia, ale s primiešanými gréckymi prvkami, ako sa upotrebovala v Soluni.[10] Najstaršie zachované glagolské misály majú ešte prvky tej Liturgie Sv. Petra. No

časom sa viacej a viacej prispôsobovala k rímskej liturgii, a pápež Urban VIII. v 17. storočí nariadil, že nové vydania glagolských bohoslužobných kníh majú byť celkom totožné s rímskymi zreformovanými tridentským cirkevným snemom.

LITURGICKÝ SPEV.

To, čo kňaz a vôbec duchovenstvo spieva, je dnes totožné s latinskými nápevami, prispôsobenými slovienskym prízvukom. No nakoľko ide o spev ľudu, zachovávajú sa starodávne slovanské nápevy, najčistejšie zachované na ostrove Krk. Okrem ľudových nápevov v novšom čase sa upotrebujú aj umelé skladby hudobných skladateľov. *Staroslavenski Institut* v Zagrebe vzal si do programu zozbierať celé bohatstvo staroslovenskej duchovnej piesne v chorvátskom prímorí a zachovať ho v magnetofonickej registrácii. Pretože sa toto bohatstvo pomaly tratí. Vo viacerných biskupstvách zaniká staroslovenský spev, a ľud spieva po chorvátsky omšové piesne tak, ako to máme vo zvyku aj my Slováci.

ROZŠÍRENIE GLAGOLSKEJ BOHOSLUŽBY.

Rímskoslovanská bohoslužba sa dnes užíva v Chovátsku v týchto biskupstvách: Poreč-Pula (biskupské sídlo je v meste Pazin), Rijeka, Senj, Krk, Zadar, Šibenik, Split, Hvar.[11] Veriacich v nich bude asi jeden milión katolíkov. Ako vidno z mapy, sú to biskupstvá pozdľž jadranského mora, počnúc od Istry cez Chorvátske prímorie do Dalmácie. Aj tu za posledných 60 rokov situácia bola veľmi menlivá; a to podľa vonkajších, hlavne politických okolností. Kedysi glagolská bohoslužba siahala ďalej na juh, aj do južnej Dalmácie až po Čiernu Horu a do vnútrozemia v časti Bosny, ale dnes sa tam nepoužíva.[12] Vo vyššie spomenutých biskupstvách koncom minulého storočia došlo k vyostrenému sporu medzi rakúsko-uhorskou vládou a obhájcami glagolizmu. Rakúsko-Uhorsko v glagolskej bohoslužbe videlo prejav "panslavizmu" a snažilo sa tú bohoslužbu potlačiť. No našli sa niektorí biskupi a hlavne kňazi, čo sa postavili na obranu. Najvýznamnejším obrancom bol krčský biskup J. Mahnič, ktorý roku 1902 na ostrove Krk založil Staroslovenskú Akademiu pre štúdium a rozvoj glagolskej bohoslužby. Svätá Stolica v tomto spore zaujala stanovisko *status quo:* Glagolská bohoslužba sa nemá šíriť, ale tam, kde sa oddávna užíva, má sa zachovať. Po prvej svetovej vojne Istra s biskupstvami Poreč-Pula a Rijeka, ako aj Zadar s okolím pripadli Taliansku. Na tomto území bola glagolská bohoslužba násilným zákrokom talianskych úradov, ktorým šli po ruke tu ustanovení noví ta-

lianski biskupi, zakázaná, a skoro úplne prestala. V ostatných diecézach nachodiacich sa v Jugoslávii sa naďalej užívala, ale v prímorských mestách často sa stávalo, že tu bola oddávna zavedená latinská bohoslužba a v tom sa pokračovalo, ako na pr. v Splite. Až teraz po druhej svetovej vojne, keď celé chorvátske prímorie aj s Istrou je zjednotené v Chorvátskej republike Jugoslávskeho štátu, došlo k prirodzenému upevneniu, obnoveniu, ba aj k rozšíreniu glagolskej bohoslužby. Ponajprv bola obnovená v tých biskupstvách, ktoré sa vrátili spod Talianska: Poreč-Pula, Rijeka, Zadar,[13] a bola rozšírená v ostatných na všetky farnosti a osady, aj mestské. Na pr. splitský biskup Mons. Fraňo Franič vydal okružný list duchovenstvu, v ktorom vyzdvihuje význam glagolskej bohoslužby, a povzbudzuje ich, aby v celej diecéze využili toho privilégia daného Sv. Stolicou už od čias sv. Cyrila a Metoda.[14] A tak dnes sme svedkami nového rozvoja. Podľa nariadení Sv. Stolice glagolská bohoslužba je privilégium územné-lokálne, pripadajúce určitému biskupstvu, alebo farnosti, a tak kňazi z tých biskupstiev nemôžu verejne slúžiť glagolské bohoslužby v iných biskupstvách.

No chorvátska provincia Tretieho rádu sv. Františka má privilégiuh personálne používať glagolské bohoslužby aj mimo územia vyššie spomenutých diecéz. Tak na pr. majú rehoľný konvent v Zagrebe u Sv. Františka Xavera, kde sa pravideľne slúži glagolská bohoslužba.

Okrem tohoto hlavného územia, kde sa glagolská bohoslužba prechovávala cez storočia, máme ešte niekoľko menších privilégií: Roku 1920 Sv. Stolica dovolila v Československu užívať glagolské bohoslužby niekoľko ráz v roku, na sviatky národných svätých: Cyrila a Metoda, Václava, Prokopa, Jána Nepomuckého a Ľudmily, a to v ich svätyniach: Velehrad, Sázava, Stará Boleslav, Svätá Hora v Príbrami, Vyšehrad v Prahe, Emaus v Prahe, Kaplnka Sv. Václava a Sv. Jána Nepomuckého v katedrále Sv. Víta v Prahe, Sv. Juraj na hrade v Prahe.[15]

Roku 1925 dovolila Sv. Stolica glagolskú bohoslužbu na sviatok sv. Cyrila a Metoda (5. júla) na území celej Jugoslávie. A r. 1935 v návrhu Konkordátu s Jugosláviou Sv. Stolica dovolila všeobecné zavedenie glagolskej bohoslužby v celej Jugoslávii. Konkordát však nebol v Belehrade ratifikovaný, a tak sa táto predloha neuskutočnila. Konečne r. 1940 bolo obnovené privilégium slúžiť glagolskú bohoslužbu v chorvátskom kolégiu sv. Hieronyma v Ríme pre kňazov pochádzajúcich z vyššie uvedených biskupstiev. Dovolenie v prvom rade platí pre súkromnú kaplnku ústavu, ale keď je viacej kňazov, môžu slúžiť aj v kostole Sv. Hieronyma.

Tieto tri posledné dovolenia nemajú však veľkej závažnosti. Nakoľko sú to iba dovolenia mimoriadne, vzťahujúce sa na niektoré dni

a miesta, príprava takej bohoslužby vyžaduje viacej, než aby sa l'ahko mohla slúžiť. A preto prakticky toto privilégium používajú iba niektorí horlivci.

VÝZNAM GLAGOLSKEJ BOHOSLUŽBY

Význam glagolskej bohoslužby je v tom, že je to doteraz jediná výnimka v západnej Cirkvi rímskeho obradu zo všeobecného zákona o latinskej liturgickej reči. V 9. storočí, keď pápeži Hadrián II. a Ján VIII. potvrdili privilégium slovanskej bohoslužby bola to reč živá, reč slovanského l'udu. Dnes je to reč mŕtva, ale predsa ešte l'udu zrozumitel'ná. Práve preto bolo dané sv. apoštolom Cyrilovi a Metodovi toto privilégium, aby liturgia bola prostriedkom, ktorým by l'ahšie priviedli slovanské národy ku kresťanstvu. Tu teda prevládol princíp zrozumitel'nosti bohoslužby, ktorý sv. bratia mali zo svojej gréckej vlasti, a praxe gréckej Cirkvi.

A keď slovanské národy to privilégium raz mali, držali ho ako drahocennosť, lebo tým slovanská reč bola jedným šmahom zaradená medzi jazyky liturgické, a tým samým kultúrne. Žial'bohu, pre neblahé okolnosti práve na území, na ktorom vznikla, to jest na Vel'kej Morave a teda aj na dnešnom Slovensku, glagolská bohoslužba najskorej aj zanikla. Uchovala sa, ako sme videli iba v chorvátskom prímorí. Tu bola duchovným pokrmom slovanského l'udu a obranným prostriedkom proti náporom cudzích národov. Veď ako mohli Taliani dokázať, že Dalmácia je talianska, kým tam trvala rímsko-slovanská bohoslužba?

V 17.-18. storočí glagolská bohoslužba bola tiež prostriedkom unionistickej činnosti medzi pravoslávnymi Srbmi v Dalmácii. Ňou sa mali Srbi priviesť k jednote s katolíckou Cirkvou. Niektorí oduševnenci, ako na pr. Jur Križanič, M. Karaman a iní považovali glagolskú bohoslužbu tiež ako prostriedok unionistickej činnosti v Rusku. Podobne v 19. stor. biskup Juraj Strossmayer.

Už v 17. storočí r. 1648 Pápež Inocent X. potvrdzujúc nové vydanie glagolského breviára spomína, že glagolská bohoslužba bola dôvodom, prečo sa medzi Chorvátov nedostali protestantské náuky. Nebolo totiž potrebné domáhať sa novôt, nakol'ko tu oddávna l'ud rozumel glagolskej liturgii. Protestanti novotári zriadili tam síce glagolskú tlačiareň, ale tá nemala úspechu, a skoro nato práve tie glagolské písmená, ktoré mali šíriť protestantské novoty, boli odkúpené, prinesené do Ríma, kde nimi boli vytlačené nové vydania liturgických kníh glagolských (1641, 1648).

Aj dnes, pred náporom bezbožníctva glagolská bohoslužba je pomocou pre Cirkev, lebo tým, že ľud rozumie bohoslužbe, dostáva samočinne potrebnú katechizáciu. Dúfame, že pomocou glagolskej bohoslužby ľud prímorského Chorvátska ostane i naďalej verný kresťanstvu a katolíckej Cirkvi.

Blíži sa už 1100. výročie slovanskej misie sv. bratov Cyrila a Metoda. Okrem byzantsko-slovanskej bohoslužby, ktorá je naširoko rozšírená u východných Slovanov, aj rímsko-slovanská bohoslužba ešte dnes plní svoje poslanie, hoci v zmenšenom rozsahu. Je možné, že raz znovu zaujme svoje pôvodné miesto u všetkých západných Slovanov.

DODATOK

Ukážka staroslovenského jazyka z misála prepísaného latinkou Mons. Jozefom Vajsom a vydaného v Ríme r. 1927.

Z KANONA

Pravilo Misi.

Tebe ubo vsemilostivi Otče, Isu-Krstom Sinom tvojim Gospodem našim priležno molim i prosim, da prijetna iměješi, i blagosloviši, si danja, sje dari, sje svetije žrtvi neskvrnnije: prvěje, ježe Tebě prinosim za Crkav tvoju svetuju katoličasku: juže umiriti, chraniti, sjediniti, i strojiti izvoli vo vsej vseleněj: kupno s rabom svojim Papoju našim (ime) i Episkopom našim (ime) i so vsěmi pravověrniki, katoličaskije věri dèlateli . . .

Iže dan prěde neže postrada, prijet chlěb vo svetěji i častněji ruce svoji: i vozved oči na nebo, k tebě Bogu Otcu svojemu vsemogućumu, tebě chvali vzdav, blagoslovi, prělomi i dast učenikom svojim, glagole:

Priměte i jadite ot sego vsi, Se bo jest Tělo moje.
Podobnim obrazom po večeri prijem i sju državnu čašu vo svetěji i častněji rucě svoji: takodje tebě chvali vzdav, blagoslovi i dast učenikom svojim glagole:

Priměte i pijte iz neje vsi, Se bo jest čaša Krve mojeje, novago i věčnago zavěta: tajna věri: jaže za vi i za mnogije izlijet se v otpuščenje grěchov.

Si jelikokrat tvoriti budete, v moju pamet stvorite.

NA SVIATOK SV. CYRILA A METODA

Svetuju Kyrila i Metoda archijerěju i ispovědniku.
Molitva.

Vsemogi věkověčni Bože, iže črěz blaženaja ispovědnika svoja i archijerěja Kyrila i Metoda slověnskim jezikom k poznanju imene tvojego priti dal jesi: podaj, da jejuže prazdnikom slavim se, v toju sdruženje sjedinim se. Gospodem našim Isu-Krstom Sinom tvojim: iže s toboju živet i cěsarstvujet v jedinstvě Ducha Svetago Bog vo vse věki věkov. Amen.
Tajnaja.

Na molenje naše, prosim, Gospodi, i na svojich věrnich prinošenja prizri: da tebě budut ugodna v prazdnik tvojich svetich. i nam pribavet pomoč tvojego pomilovanja. Gospodem našim Isu-Krstom . . .
Popričeščenje.

Prosim, vsemogi Bože: da iže nam račiši podati dari nebeskije, chodatajučema svetima thojima Kyrilom i Metodom, podaši prězrěti zemnaja. Gospodem našim Isu-Krstom . . .

VĎAKYVZDANIE PO SV. OMŠI

Vzdajanje chvali po Mise.
Pěsan trij otrok.

Blagoslovite vsa děla gospodňa Gospoda: chvalite i prěvoznosite – i vo věki.

Blagoslovite Angeli gospodni Gospoda: blagoslovite nebesa Gospoda.

Blagoslovite vodi vse, ježe prěviše nebes suť Gospoda; blagoslovite vse sili gospodne Gospoda.

Blagoslovite slnce i luna Gospoda: blagoslovite zvězdi nebesnije Gospoda.

Blagoslovite vsak dažď i rosa Gospoda: blagoslovite vsi dusi božii Gospoda.

Blagoslovite ogań i var Gospoda: blagoslovite zima i znoj Gospoda. . .

Blagoslovi zemľa Gospoda: chvali i prevznosi — i vo věki . . .

Blagoslovim Otca, i Sina so Svetim Duchom: chvalim i prěvznosim — i vo věki.

Blagoslovlen jesi Gospodi na utvrdi nebesněj: i chvalen i prěvznesen vo věki.

---

1. O pôvode rímsko-slovanskej bohoslužby viď článok: Št. Smržík, S.J., Sv. Cyril a Metod a rímsko-slovanská bohoslužba, Most V (1958) Nr. 2, str. 49-64.

2. Rimski Misal slověnskim jezikom Prěsv. Gospodina Našego Urbana Papi VIII povelěnjem izdan. Missale Romanum Slavonico idiomate ex decreto Sacrosancti Concilii Tridentini restitutum, S. Pii V. Pontificis Maximi iussu editum, a Pio X. reformatum et Ssmi D. N. Pii XI. auctoritate vulgatum. Romae, Typis Polyglottis Vaticanis 1927.

3. Emil Georgiev, Slavjanskaja pismenosť do Kyrilla i Metodija, Sofija 1952.

4. Simeon Veľký, car Bulharov r. 893-927.

5. W. Lettenbauer, Zur Entstehung des glagolitischen Alphabets, Slovo Nr. 3 (Zagreb 1953), str. 35-50.

6. J. S. Granstrem, O proischoždeniji glagoličeskoj azbuki, Akademija nauk SSSR, Trudy otdela drevnerusskoj literatury, Tom XI (Moskva 1955) str. 300-313.

7. V knihe je udaný rok 1483 a mesiac február. Vskutku bol už rok 1484, nakoľko podľa benátskeho spôsobu sa nový rok začínal až 25. marca. O tom viď: V. Putanec, Prva tiskara u Hrvatskoj i Jugoslaviji: Modruš 1482-1484. Bibliofilské vydanie, Zagreb 1959.

8. Breviarium Romanum Slavonico idiomate iussu SS. D. N. Papae Pii sexti editum, in duas anni partes divisum. Romae 1791, Typis et impensis Sac. Congregationis de Propaganda fide.

9. Ritual Rimski istomaccen slovinski po Bartolomeu Kassichu popu bogoslovcu od Druxbae Yesusovae, penitenciru apostolskomu. V Riimu, Iz vtiestenice Sfet. Skuppa od Razplodyenya S. Vierrae, 1640.

10. O Liturgii Sv. Petra viď na pr.: J. M. Hanssens, La Liturgie romano-byzantine de Saint-Pierre, Orientalia Christiana Periodica, IV (Roma 1938) str. 234-258. — J. Vašica, Slovanská liturgie Sv. Petra, Byzantinoslavica, VIII (Praha 1939-46) str. 1-54. — J. Vajs, Liturgia Sti. Petri slavica, Acta Academiae Velehradensis XIX (Olomouc 1949) p. 110-115.

11. Biskupstvo Hvar iba čiastočne.

12. Keď v 15-16 storočí z chorvátskeho prímoria celé vlny obyvateľstva sa vysťahovali na sever do rakúskeho "Gradišča"—Burgenlandu až po okolie

Bratislavy, priniesli so sebou aj glagolskú bohoslužbu, ktorá sa tu udržala za istý čas, a potom zanikla.

13. Sv. Stolica priznala toto obnovenie glagolskej bohoslužby prípisom Apošt. Nunciatury v Belehrade r. 1952.

14. Tu hľa niekoľko úryvkov z toho okružného listu: Okružnica o glagolskoj Službi Božjoj.

. . . Glagolica je prirasla srcu čitavog hrvatskog naroda, jer ona predstavlja najveći i jedinstveni privilegij, udijeljen hrvatskom narodu sa strane Svete Stolice, među svim drugim narodima rimskog crkvenog obreda . . . Mi se zaista možemo ponositi, što je i naš staroslovenski jezik uzdignut na dostojanstvo liturgičnoga jezika. Što ne bi pregorili i žrtvovali drugi, i veliki narodi, za ovakav divni privilegij, koji uživa maleni hrvatski narod? . . .

Sve smo ovo smatrali nužnim navesti, da časno svećenstvo uvjerimo, koliko nam leži na srcu procvat glagolice. Danas je i najzgodniji čas, da se možemo radosni poslužiti velikodušnom dobrotom našega velikog Pape Pija XII., te uvesti glagolicu u našoj biskupiji i u onim gradovima i svetištima, gdje do sada nije bila.

Pozivljemo stoga ovim cjelokupno dušobrižno svećenstvo i sve upravitelje samostana i raznih redovničkih svetišta, da se okoriste dobrotom Svetoga Oca, pa da kroz najkraće vrijeme u svim pjevanim misama uvedu staroslovensko bogoslužje . . .

Split, na Svijećnicu (2. II.), 1956.

Dr. Franc Franić,
biskup—Apostolski administrator.

15. Výťah z dekretu Svätej stolice z r. 1920:

V. Ut lingua veteroslavica, characteribus glagoliticis expressa (ex libris ab hac Apostolica Sede recognitis et approbatis) possit certis diebus in anno (festis SS. Cyrilli et Methodii, S. Venceslai, S. Ludmilae, S. Procopii, S. Joannis Nepomuceni) celebrari Missa cantata integra in locis et sanctuariis insequentibus: Velehrad in Moravia, in Sazava, in Vyšehrad Pragae, in Emmaus monasterio OSB Pragae fundato, in capella S. Venceslai et ad sepulchrum S. Joannis Nepomuceni in ecclesia cathedrali ad S. Vitum, ad sepulchrum S. Ludmilae in ecclesia S. Georgii in arce Pragensi, Vetero-Boleslaviae in basilica ubi S. Venceslaus martyrii mortem subiit, in Monte Sancto (Svatá Hora) prope Pribram. Contrariis non obstantibus quibuscumque, etiam speciali mentione dignis. Die 21. maii 1920. Teda to privilegium nemal vlastne vtedy kto žiadať, a od tej doby naši biskupi tiež o to nepožiadali Svätú Stolicu. Zo slovenskej strany o to prvý iba jeden biskup, a aj on nebol Slovákom (Fischer-Colbrie v Košiciach.

Ako vidno, v dekrete sa nespomína ani jedno miesto na Slovensku. To sa vysvetľuje tým, že po vojne a až do novembra 1920 bol na Slovensku raz požiadali práve teraz Slovenské Sestry Sv. Cyrila a Metoda z Danville, Pennsylvania.

KULTÚRA A ŽIVOT

NA 40. VÝROČIE OBNOVENIA MATICE SLOVENSKEJ

V skúmaní a hodnotení kultúrneho vývoja a formovania slovenského národa význam dvoch ustanovizní nikto z našich kultúrnych dejín nevytrie: Matice slovenskej a Spolku sv. Vojtecha. Aj vtedy, keď politickí kormidelníci slovenských osudov habkali, odkláňali sa od čisto národných tradícií a chceli zvrátiť tok slovenského národného a kultúrneho života do cudzích korýt, obidve tieto inštitúcie ukazovali správny smer nielen v kultúrnom ale aj v celonárodnom živote Slovákov.

Prvého januára toho roku bolo tomu 40 rokov, čo Matica slovenská bola po násilnom umlčaní roku 1875 znovu otvorená a jej činnosť obnovená. Keď sa 1. januára 1919 v Turčianskom Sv. Martine zišli poprední slovenskí kultúrni a politickí činitelia, nešlo však iba o odčinenie krivdy a poníženia, ktorého sa dopustila na Slovákoch uhorská vláda zakázaním Matice a zhabaním jej majetku, do ktorého roku 1862 prispel aj sám cisár. Matica bola obnovená aj preto, že sa znovu cítila jej potreba strážiť, uzmerňovať a zveľaďovať slovenský kultúrny život. Bolo by historicky neobjektívne neuznať, že situácia Slovákov v Československu bola pomerne priaznivejšia ako v Uhorsku, hoci rozmach slovenského národného života po roku 1918 je viac súčiastkou celkového pokroku národov strednej Európy medzi dvoma vojnami, ako zásluhou československého štátu. Na druhej strane objektívnosť žiada poukázať na to, že niet podstatného rozdielu medzi výrokom Kolomana Tiszu, ktorý 15. decembra 1875 na intervenciu srbského poslanca Dr. Polita v budapeštianskom sneme povedal, že "niet slovenského národa", a výrokmi českých politikov, univerzitných profesorov a kultúrnych pracovníkov o nejestvovaní slovenského národa. Ba nebolo ani iných rozdielov. Tak ako v Uhorsku, aj v ČSR celý štátny aparát bol v službách "štátneho" národa a snahy po osobitnom národnom vývoji Slovákov stretali sa s tými istými prekážkami. Len metódy azda boli menej brutálne a sila slovenského odporu väčšia.

Matica slovenská mala teda svoje opodstatnenie a životné poslanie aj v zmenenej situácii. A uplynulých 40 rokov svedčí, že sa snažila splniť svoje úlohy aj v tom istom duchu ako v rokoch 1863-1875, kedy stelesňovala nielen kultúrne snahy národne sa formujúcej slovenskej pospolitosti, ale uzmerňovala aj celonárodný vývin v duchu myšlienok doby a odkazu bernolákovského a štúrovského pokolenia.

Keď roku 1863, rokom cyrilo-metodejským, Matica začala za predsedníctva biskupa Stefana Moyzesa v svornej spolupráci s ev. superintendentom Kuzmánym svoju činnosť, jej poslaním nebolo len šíriť vzdelanosť v slovenskom národe, pestovať literatúru a organizovať vedeckú prácu, ale predovšetkým brániť slovenský život pred asimiláciou a odnárodnením. A za 12 krátkych rokov svojho trvania podarilo sa jej vyvolať taký ruch, spojiť toľko kultúrnych a národných pracovníkov obidvoch vierovyznaní, vzbudiť tak mnoho nádejí, že národ z tejto činnosti a ducha čerpal a žil aj po jej zatvorení a bolo iba prirodzeným, že roku 1919 sa volalo po jej obnovení.

Toto prvé obdobie Matice slovenskej javí sa ako jedno z najkrajších úsekov nášho kultúrneho a národneho života a akoby vyvrcholením obdobia bernolákovského a štúrovho. Objektívne

zhodnotenie čaká, pravda, ešte na svedomitý výzkum. V uplynulých desaťročiach literárni historici buď z konfesijno-politických príčin alebo nedostatku výzkumu tohto obdobia nie vždy spravodlivo merali zásluhy tak okolo zakladania ako aj rozvoja Matice. Novším výzkumom sa ukazuje, že okrem veľkých zásluh biskupa Moyzesa cennú a dosiaľ nie dosť zhodnotenú účasť mal aj celý rad iných kultúrnych pracovníkov; najmä Hamuljak, Radlinský, Sasinek, Palárik, Chrástek atď.

V druhom období svojho jestvovania Matica sa rozvíjala pod obozretným vedením Jozefa Škultétyho a neskôr spisovateľa Jozefa C. Hronského dvoma smermi: vedeckým a ľudovýchovným. V nápore neslovenských duchovnch prúdov na dušu slovenského národa a protislovenských tendencií jazykových a historických na náš kultúrny život, Matica sa stala akoby obrannou baštou a ústredným stánkom slovenskej kultúry a vzdelanosti. Ako pred tým, aj teraz sa okolo Matice združili spisovatelia, básnici, mladí vedeckí pracovníci, novinári, učitelia, kňazi, ktorým ležal na srdci vývin slovenského národa v duchu jeho tradícií a vlastných záujmov. Kým miestne odbory Matice slovenskej, ktorých už roku 1935 bolo vyše 150 šírili slovenskú kultúru a vzdelanosť do širokých vrstiev a bránili slovenský ľud pred cudzím nánosom, vedecké odbory Matice si získali neoceniteľné zásluhy najmä v boji o čistotu slovenského jazyka, o rozkvet krásnej literatúry, o výzkum a správnu interpretáciu slovenských dejín, o zachovanie, preskúmanie a zveľadenie slovenského ľudového umenia, slovenskej piesne, umeleckých pamiatok atď.

Matica konala činnosť, ktorú u slobodných národov konajú vedecké akadémie, univerzity, muzeálne a edičné spoločnosti a pri neustálených, hospodársky aj politicky nevyjasnených pomeroch, aké vládi na Slovensku medzi rokom 1919 a 1939, konala tieto úlohy úspešne. Odrazila nápor na slovenský jazyk, na ducha slovenskej kultúry, na výklad slovenskej minulosti a prispela k zavŕšeniu duchovného a národneho formovania Slovákov v osobitný kultúrny a národný celok vtedy, keď univerzita na Slovensku, štátny aparát, mnohé politické strany a inštitúcie chceli hnať slovenský život neslovenským smerom. Matica bola pripravovateľom duchovnej a kultúrnej samostatnosti slovenského národa tak ako Slovenská ľudová a Slovenská národna strana boli jej politickými pripravovateľmi.

Obnovenie cudzej vládnej moci na Slovensku postihlo Maticu tak, ako iné kultúrne a národné inštitúcie, ktoré pracovali v duchu slovenských národných tradícií. Roku 1954 Matica slovenská bola premenená na akúsi ústrednú knižnicu, zbavená svojej pôvodnej úlohy a poslania a umlčaná. Jej poprední predstavitelia sú buď roztratení v krajinách slobodného sveta na čele s jej posledným správcom J. C. Hronským, jazykovedcom H. Bartkom, redaktorom Slovenských Pohľadov Š. Mečiarom atď., alebo doma umlčaní a k inej práci prinútení. Duchu Matice slovenskej nebolo možno dať do súladu ani s českými tendenciami, ani s komunistickými snahami či vo sfére kultúrnej, duchovej alebo vedeckej. Matica a jej činnosť spočívali na kresťanských základoch, budovali a šírili civilizáciu a kultúru zrastenú s duchovnými prúdmi európskeho západu a nie azijských stepí. Matica bola za slobodnú a nie uzmernenú, politickým cieľom a neslovenskej orientácii slúžiacu kultúru. Nezapadla do novej stavby slovenského života, ktorý sa buduje doma na rozkaz Moskvy a Prahy v duchu cudzom a v záujme neslovenskom. Do hrobu, do ktorého šli stovky význačných slovenských ľudí, ustanovizní, škôl, kláštorov, išla aj Matica slovenská.

No ducha nemožno zabiť. Prv či neskôr vzkriesená bude aj Matica slovenská, ako bola vzkriesená po temne maďarského útlaku pred 40 rokmi.

Jozef Kirschbaum

K PÄŤDESIATKE DR. J. A. MIKUŠA

Patrí to, zdá sa, k oravským tradíciam, že vzdelaní Oravci popri svojich odborných zamestnaniach snažili sa často zanechať stopy aj v slovenskej literatúre, kultúre a vede. Kukučin bol povolaním lekár, Hviezdoslav pravotárom, Bernalák, Radlinský atď. kňazmi, no trvalé stopy v našom národnom živote zostali po nich najmä v literárnom a kultúrnom živote.

Dr. Jozef Mikuš, ktorý sa 3. júla toho roku dožil vo Washingtone, D.C. päťdesiatich rokov svojho iste zaujímavého života, vyštudoval práva a jeho životnou dráhou bola diplomatická služba. Popri významných úspechoch vo svojom povolaní Dr. Mikuš sa však ešte pred zakončením svojej päďdesiatky stal členom Slovenského ústavu, Spolku slovenských spisovateľov a umelcov, Ústavu etnických štúdií pri Georgetown University, členom výkonného výboru Únie slobodných novinárov, a keď píšeme tieto riadky, dozvedáme sa, že sa stal aj členom profesorského sboru jednej z amerických univerzít. Nie je mnoho Slovákov, o ktorých to možno povedať, a vec je tým významnejšia, že sa tam Dr. Mikuš dostal vlastnou zásluhou, na základe literárno-vedeckých prác a širokého vzdelania dnes už nielen europského, ale aj amerického.

Vo svojom pokolení Dr. Mikuš je nesporne jednou z výrazných postáv novej, čisto slovensky odchovanej inteligencie, ktorá sa snažila nadobudnúť nielen širšie horizonty, ale zapnúť aj slovenskú otázku, slovenský kultúrny a politický vývoj na širšie európske a svetové ideové prúdy a snahy. Výrazne sa to javí ta k v menších Mikušových štúdiách, ako aj v jeho obsiahlom francúzskom diele La Slovaquie dans le drame de l'Europe (Slovensko v dráme Európy), ktoré vyšlo s predslovom vynikajúceho profesora na Institut Catholique de Paris, P. Lesourda, a je prvou knihou slovenského autora, o ktorej môžno povedať, že vzbudila pozitívnu ozvenu v mnohých štátoch na dvoch kontinentoch. V tejto Mikušovej knihe, ako aj v menších jeho publikáciách vydaných vo Francúzsku alebo v U.S.A. (**La Slovaquie,** Individualité politique de l'Europe Central, **The Three Slovak Bishops**), a v rukopisných prácach zračí sa široký rozhľad a nové chápanie slovenskej otázky v jej politickom, kultúrnom a mravnom dosahu v takom rozsahu, ako to len zriedka nájdeme v dielach slovenských autorov.

Cennou črtou Mikušových vedeckých a novinárskych prác je okrem vybŕdnutia z úzkych politických horizontov a provincionalizmu, ktoré charakterizovali väčšinu prác o slovenských politických a kultúrnych otázkach v predošlých generáciách, jeho osobitný štýl a istý druh "espritu", ktorý charakterizuje najmä kultúrne prostredia francúzske a španielske, kde Dr. Mikuš dopĺňal svoje vzdelanie a neskôr reprezentoval aj Slovensko a jeho snahy po čestnom mieste v rodine európskych národov. V prácach čisto literárnych,

ktoré sa tématicky väčšinou viažu na rodnú Oravu, rodičovský dom a príhody z mladosti, Dr. Mikuš zrejme javí talent. Mimo toho jeho novely o črty dýchajú aj sviežosťou, prítulnosťou k slovenskej hrude a tradičnému životu slovenskej Oravy, v ktorej, zdá sa, srdcom svojím Dr. Mikuš kotví aj vtedy, keď žije v ďalekých krajinách a pohybuje sa v kruhoch tak odlišných od slovenských dedín a miest.

Nebolo by preto spravodlivé, aby sme túto päťdesiatku obišli bez spomienky, najmä keď Dr. Mikuš je nielen cenným prispievateľom Mostu, ale aj svojím duchovným založením, životnou filozofiou a vernosťou kresťanským a ľudským hodnotám patrí medzi tých, ktorých Most v slovenskom živote sa stal tlmočníkom. Od prvých svojich literárných prác v študentských časopisoch cez svoju činnosť v slovenských akademických spolkoch, v Pax Romane a Slavia Catholica po činnosť diplomatickú a politickú Dr. Mikuš neuhnul ani od slovenských, kresťanských a národných tradícií, ani nezameškal príležitosť brániť ich ako to žiada naše generačné poslanie a povinnosti slovenského katolíckeho intelektuála v dobe materialistického zajatia a mravného mrzačenia našej rodnej krajiny.

V prípade päťdesiatnikov, najmä tých, čo si tak zachovali fyzickú aj duševnú sviežosť ako to vidno v prípade Rr. Mikuša, nie je však čas na oslavovanie alebo bilanciu vykonanej práce, ale skôr o načrtnutie toho, čo slovenská vec a naše pokolenie na zaklade vykonanej práce, vzdelania a životných osudov môže od slovenských päťdesiatnikov v slobodnom svete čakať. Od Dr. Mikuša, nie je však čas na oslavokávať ešte mnoho a všetci, ktorým osud Slovenska a splnennie nášho generačného poslania nie je vecou ľahostajnou, zo srdca mu želajú, aby Boh dal, eby svoju brázdu čestne doorával dal, žeby svoju brázdu čestne doorával

Jozef Kirschbaum

ZAZNAMENÁVAME

Michael Lacko, S. J. NEW DOCUMENTS ABOUT MICHAEL MANUEL OLŠAVSKY BISHOP OF MUKAČEVO. Extracta ex vol. XXV num. 1-2 — 1059 "Orientalia Christiana Periodica. Pp. 1-XIV — 53-90. Životné osudy tohto mukačevského biskupa slovenského pôvodu zahrňujú dôležitý úsek podkarpatských grékokatolíkov. Jeho biskupské úradovanie vyznačovalo sa najmä úsilím emancipovať ich spod vplyvu jágarského biskupa. Maďarskí i rusínski historikovia sú zájedno ohľadne jeho slovenského pôvodu. Biskup Olšavský vždy sa k svojmu pôvodu sebavedome hlásil, ako aj k dokonalej znalosti slovenského a rusínskeho jazyka. Dokumenty z rímskych a viedenskych archívov sú tu uverejnené a zhodnotené po prvý raz.

* * *

Milan St. Ďurica. LA SECESSIONE SLOVACCA DEL 14 MARZO 1939. Alcuni aspetti della crisi ceco-slovacca. Estratto da IL POLITICO, Università di Pavia, 1959, anno XXIV, N. 1. PP. 131-144. Výborná dokumentárna štúdia, osvetľujúca rušné marcové dni slovenského národa. Použitá literatúra takmer zo všetkých svetových rečí. Prísne vedecká metóda spracovania osvetľuje pokojným a vyrovnaným spôsobom neinformovanej alebo zle informovánej cudzine tento dôležitý úsek slovenských dejín. Vivant sequentes. Dobrá robota.

* * *

IL POLITICO — A. XXIII, 1958, N. 4. Rivista di Scienze Politiche. Università degli Studi di Pavia pináša od tohostého Milana St. Ďuricu obšírny referát o knihe Hawthorne Daniel: The Ordeal of the Captive Nations (Doubleday et Comp., 1958). S vážnou pripravenosťou a rozhľadenosťou v stredoúropskej histórii prof. Ďurica privádza na patričnú mieru omyly a nedostatky tohto diela, ktoré podľa svojho autora chce poslúžiť ujarmeným národom, predstavujúc ich bolestné osudy, ale

upadá (najmä v otázkach slovenských) do ošúchaných omylov a neinformovaností, ktoré súčasná historická veda (aspoň tá vážna a nepodplatená) už dávno nznáva za historické falzá, diktované a vtrúdené do kníh z nevedeckých a neobjektívnych zámerov.

* * *

ETUDES SLAVES ET EST-EUROPÉENNES (Slavic and East-European Studies, Vol III. Hiver 1959, Part 4.) Université de Montréal priniesla obšírnu anglickú recenziu Dr. Jozefa Kirschbauma o knihe Dr. Jozefa Cincika: Anglo-Saxon and Slovak-Avar Patterns of Cuthbert's Gospel. Recenzent naširoko rozvádza klady tejto Cincíkovej práce, ktorá vo vedeckom svete vyvolala veľmi živú ozvenu a svojím dôvodením posunuje hodne dozadu nielen slovenské dejiny, ale aj prejavy slovenskej kultúry.

* * *

Sestry sv. Cyrila a Metoda v Danville, Pa. vydali 37. zväzok Fialiek, ročenky Akadémie sv. Cyrila. Je to dvojjazyčná publikácia, písaná chovankami Akadémie sv. Cyrila. Tohoročný zväzok prináša hojne článkov jak z dejín rehole, ktorá oslavuje 50 ročné jubileum založenia, ako aj mnoho témat cyrilometodejských. Húževnaté pridržiavanie sa slovenčiny sestier a ich študentiek je vari jedným z najdojímavejších stránok americko-slovenského života. Zaslúžia si úprimý obdiv každého statočného Slováka.

* * *

Dňa 10. júla 1959 v Dresden, v štáte Maine odhalili pamätnú tabuľu majorovi Jánovi Poreleckému, veliteľovi francúzskych husárov, ktorí bojovali vo Washingtonovej armáde. Bronzovú tabuľu, ktorá hovorí o zásluhách Poreleckého a o jeho slovenskom pôvode dal vyhotoviť Dr. Jozef Cincík a daroval ju v mene Slovenského ústavu a Slovenskej Ligy v Amerike. Slávnosť bola spojená s odovzaním verejnosti historickej súdnej budovy, v ktorej major Porelecký po demobilizácii pracoval ako súdny úradník 25 rokov. Na slávnosti sa zúčastnil guvernér štátu Maine, hlavný sudca tohože štátu a hlavný sudca z Bostonu okrem iných osobností verejného života a historických spoločností. Za Spolok slovenských spisovateľov a umelcov a za Slovenský ústav prehovoril tajomník SSSU Mikuláš Šprinc, za Slovenské študijné stredisko v New Yorku Dr. Emanuel Boehm a Dr. Jozef Cincík, historik majora Jána Poreleckého vo svojej reči vyzdvihol, že odhalením pamätnej tabule a spracovaním života majora Jána Poreleckého splnil starý rodinný dlh k svojmu praujcovi. Anglická tlač v Maine sa naširoko rozpisovala o tejto historickej udalosti.

* * *

ZO SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV A UMELCOV. Na orgán Spolku Most prispeli finančnou pomocou: Prvá Katolícka Slovenská Jednota $100.00; Národný Slovenský Spolok $25.00; Ženská Pennsylvánska Slovenská Katolícka Jednota $10.00. Združenie Slovenských Katolíkov v Amerike predplatilo Most 25 slovenským študentom. I touto cestou Spolok slovenských spisovateľov a umelcov vyslovuje svoje úprimné vďaky dobrodincom, ktorí chápu kultúrne poslanie Mostu.

Tajomník SSSU Mikuláš Šprinc písomne pozdravil konvenciu Sdruženia Slovenských katolíkov v Gary, Indiana a osobne kongres Slovenskej Ligy v Amerike v Johnstown, Pa. Úradne zastupoval Spolok pri odhaľovaní pamätnej tabule majorovi Jánovi Poreleckému v Dresden, Me a prehovoril pri tejto príležitosti o kultúrnom a historickom dosahu tohto bojovníka slovenského pôvodu za americkú slobodu.

Tejto jesene prevedú sa per rollam voľby do SSSU.

* * *

Začali sme uverejňovať sériu odtlačkov dôležitejších štúdií z Mostu. Doteraz vyšlo: Michal Lacko: Užhorodská Únia; Joseph Papin: Púť Daniela Igumena Palomníka do Svätej zeme v bukoveckom rukopise a Michal Lacko: Glagolská alebo rímsko-slovanská bohoslužba. Odtlačky možno dostať u autorov alebo v administrácii Mostu (2006 Schrage Ave., Whiting, Indiana).

* * *

DO REDAKCIE DOŠLO: Kultura (poľská), č. 140; Rozhľady, roč. IV., č. 1-2; The Slavic and East European Journal, Vol. XVII, No. 2.; Meridiano, A. V., N. 4. s článkom o Dr. Jozefovi Tisovi.

KNIHY

Stanislav Mečiar. KUKUČIN ŽIVÝ. I. Mať volá. Literárne dielo. Bs. Aires, 1958. Str. 431. Knižnica: Slobodná Slovenská Kultúra. Zakladateľ Rev. Ján J. Lach, Sv. 4.

Našich veľkých ľudí, spisovateľov, básnikov, diplomatov, štátnikov zastihuje nepriazeň osudu synov malého národa tým viac, že kulturný život na Slovensku sa plnšie rozprúdil iba po r. 1918 a osobnosti naše nebyvajú hodnotené vo svetle vykonaého diela, ale tlaku, ktorý otrokársky panuje pod Tatrami. Čechom sa nepáčil Sv. H. Vajanský, Štefaník, Žarnov, Hlinka, Tiso, Tuka; bolševíkom zas najvýraznejší naši myslitelia a tvorcovia, ktorých vygumovali z mapy hodnotenia. A spod tohoto pravidla sa nevydostal ani vynikajúci spisovateľ Martin Kukučin (Dr. Matej Bencúr), oravský rodák, prevzácna tvorivá osobnosť: jedno z trvalých svetiel. A jestvovali viaceré skutočnosti, ktoré zatieňovali jeho osobnosť a zmalicherňovali únosnosť a špecifickú váhu jeho diela. Martin Kukučin nežil doma a nemal priameho kontaktu s literarným a životným prostredím slovenským od r. 1894, keď sa bol uchytil v meste Selce, na ostrove Brači, v slnečnej Dalmácii ako mestský lekár. Postihnutý údelom vyhnanca, po zmene tamojšej politickej stuácie a v snahe vyhnúť prenasledovaniu, odchádza r. 1907 do Južnej Ameriky do Chile. V Selciach medzičasom sa bola dostala k moci rodina, nepriateľsky zahrotená oproti Didoličom, z ktorých pochádzala Kukučinova žena, Perica. Tam, ďaleko za morom, v Punta Arenas, v niekdajšej trestaneckej kolónii, Kukučin si vybudoval nové pôsobište, uplatniac sa ako lekár chirurg. Cestou do Južnej Ameriky bol celkom odrezaný od domova a vypadnul z evidencie. Zakorenila se o ňom falošná mienka, že sa odmlčal a v beznádejných životných podmienkach zabudnul na Slovensko. V skutočnosti však Kukučin, ktorý nepublikoval, nachystával svoju literatúru a skladal svoje hlavné spisy ako "Mať volá", "Cesta po Patagónii" a románové skladby ako "Lukáš Blahosej Krasoň a Bohumil Valizlosť Zábor", ktoré horúčkovite dopísal tesne pred smrťou. (22/V. 1928). Medzitým, čo doma cez prvú svetovú vojnu sa zabúdalo naňho, v Južnej Amerike, v Ohnivej Zemi, a všade tam, kde boli dalmatinskí vysťahovalci, prenikala jeho povesť lekára a aktívneho predsedu oslobodzovacieho národného výboru (Srbov, Chorvátov, Slovincov) proti nadvláde Viedne. Keď sa v júni r. 1922 vrátil do Európy, do Dalmácie navštevuje Slovensko, nadväzuje pretrhnutý kontakt s časopismi (Borinová Vatra) a vydáva v Trnave u nakladateľa "Mať volá", pätzväzkový román, ktorý vtedajšia oficiálna kritika martinská nepochopila a vyhlásila za čosi neživotného, spozdeného. Bol to nový Kukučin, ktorého Vatristi (Borin, Skyčák, Hrušovský, Nižnanský, Urban) chápali lepšie, lebo vedeli oceniť dôležitost nastolenej myšlienky v jeho tvorbe. (Vatra. R. V. č. I). Iní, tak sa zdá zľahostajneli ku Kukučinovi preto, že sa obrátil na katolícku vieru a neradi počúvali, že autor "Mladých liet" denne pristupuje k sv. prijímaniu a svoju vieru skutkami preukazuje v lekárskej praksi, ktorá mu dala "medzi obyvatelsťvom mestečka Punta Arenas povesť svätca, ktorá sa o ňom zachovala až dodnes".

Martin Kukučin bol odtaxovaný ako zakladateľ slovenského umeleckého realizmu rozprávky i románu a hlavná pozornosť sa venovala prvej časti jeho diela, ktorú napísal pred prvou svetovou vojnou. Pred rokmi som bol o ňom napísal toto: "Z trojhviezdia slovenského Parnasu, Hviezdoslav, Vajanský, Kukučin, posledný je najmenej predstavovaný a zhodnocovaný našou kritikou. Nevšímavosť triedičov vynahra-

dzuje autorovi úspešné prenikanie diela do obce čitateľskej a dynamiky literárneho vývoja. M. Kukučin je z tých spisovateľov, ktorí neprestávaju formulovať ďalšie cesty našej prózy. Jeho priamym duchovným dedičom je napr. J. C. Hronský: z neho vyšiel vo svojich počiatkoch aj M. Urban a na neho nadväzuje v poslednom čase A. Dobrota." (Na Prelome dejín, Str. 29). Spomínalo sa, že Martin Kukučin doniesol nový pohľad na život, novú koncepciu slovenskej dediny a slovenského človeka, ale vypúšťalo sa so zorného uhla hodnotenia to, že Kukučin načieral zo všeobecnejších zdrojov tématiky. V románe "Dom v stráni" bola zprízvučnená jeho stavebná, umelecká stránka, ale strácal sa hlbší, kresťanskejší zmysel tohto majstrovského diela preklenúť priepasť triednu, pánsku a sedliacku, buržoáznu a roľnícku, preklenúť ju láskou. O "Mať volá" sa v skratkovitých, referátoch napísalo, že rieši otázku peňazí a ťažký osud juhoslovanských emigrantov. Nebolo chuti alebo zmyslu zahladieť sa na široko nastolený a rozvádzaný problém zmyslu peňazí, lásky, práce a slobody. Kukučinova kniha "Prechádzka po Patagónii", na ktorej mimoriadnu hodnotu som bol upozornil pred niekoľkými rokmi v Slov. Nár. Kalendári, bola chápaná len ako cestopisné kuriózum, ako výletná záležitosť. Koho by to bolo u nás zaujímalo, že niet poetickejšej zeme nad túto, že snívaju o nej a ju vyhľadávaju popredné básnici sveta, že Kukučin sa v nej bol dotknul najsvojráznejšej časti argentínskej literatúry, gaucha a že niektoré jeho zábery majú platnosť až dodnes.

Zvýraznenie Kukučinovej osobnosti a druhá časť jeho pohnutého života a tvorby čakali na skutočného zhodnotiteľa. Na takého triediča, ktorý by poznal tie miesta Južnej Ameriky, na ktorých sa Kukučin pohyboval a tvoril. Triediča emigranta, ktorý pozná ovzdušie nezakotviteľnosti, krušnošť prítomnosti, neistotu budúcnosti a onen dramatický rozpor medzi domovom a novým prostredím, prechody z jedného zamestnania do druhého, a vysľahovaleckú psychológiu.

Dr. Mečiar k dielu Martina Kukučina "Mať volá" pristupuje ako odborník, názorove ucelený triedič, tvarove a výrazove svoj. Pristupuje k podrobnému rozboru jediného spisu Kukučinovho, hoci na náznakove črtanom pozadí jeho tvorby, neprestávajúc sa odvolávať na jeho text z toho dôvodu, že kukučinovský text bol kedysi zle a nevecne vysvetľovaný, obchádzany, ako aj z tej pohnútky, že emigrácia nemá poruke päť zväzkové dielo Kukučinove, ktoré on takto chce zdosažiteľniť. Ba Dr. Mečiar nachystáva dve ďalšie monografie o Kukučinovi: "Arcidielo Prechádzka po Patagónii" a "Poručenstvo slovenskému národu". V Punta Arenas a v Patagónii sa mu podarilo zosbierať cenný životopisný materiál, ktorý, po letmých zmienkach v tejto knihe chce celkove použiť ako úhrnný životopisný materiál, ktorý ho prekvapil; najmä Kukučinova činnosť počas prvej svetovej vojny v Punta Arenas, ktorá bola dosiaľ vonkoncom neznáma.

Po úvode monografickej knihy Dr. Mečiara čitateľ spoznáva ľudský a umelecký údel Kukučinov, jednostranný postoj kritiky k dielu "Mať volá", pravé miesto Kukučinove v slovenskej spisbe, zámer a osnovu tohto diela, ako aj zástoj postáv v obhajobe jeho životnej filozofie, t. j. naúky o zmysle peňazí, ktorá tvorí chrbtovú kosť spisu. Potom určuje zrod fabuly, rozvádzanej v diele a siahajúcej až k udalostiam argentíinsko-čílskej histórie. Vyobrazujúc námetovú cenu Kukučinovho diela obnažuje korene slovenskej prózy o dedine ako aj zásahy rôznych pobytov Kukučinových do tématickej rozvrstvenosti. Prvý sväzok svojho diela o Kukučinovi, ktorý vychádza na tridsiate výročie jeho smrti, zakončuje zpredmetnením Kukučinovho životného poslania. V čom vidí Dr. Mečiar stvárnenie životného poslania Kukučinovho? — "V apoštoláte zásad učenie Kristovho, ktorý sa neobmedzuje na samo rozhlasovanie právd a osväcovanie ľudí pravdami. On ide ďalej, stáva sa spolubojovníkom Krista v prichystávaní takých podmienok, na ktorých by sa mohli založiť predpoklady—stupne, vedúce ku všemocnej Láske, ktorá by zo všetkých ľudí stvorila "hutný celok'.' aby všetci boli "sluhami sluhov a bratov". (Str.

406). Kukučin veril vo veľký prerod ľudstva, v jeho znovuzrodenie, vo vymanenie sa z otrockého zajatia sebeckého "ja". Veril v príchod kráľovstva božieho do sŕdc, ktoré obetavo plní zásady Kristove, ktoré boli normou jeho života. Keď Kukučin odišiel z Punta Arenas (30. júna 1922) čílsky spisovateľ L. S. Chulbett bol o ňom napísal. "Doktor Bencúr je svätec. Keby sme, my, neveriaci, chceli mať svätých, museli by sme kanonizovať tohoto milosrdného slovenského lekára, ktorý toľko, toľko dobrého spravil chudobným. Doktor Bencúr, utiahnutý, do seba uzvaretý, nie je čiastkou nášho sociálneho stroja, ktorý vyrába lásku k bližnému, smejúc sa a tančiac. On je láska k bližnému celistvá, taká celistvá a nenáročná a obrovská ako balvan Mestrovičovho mramoru."

Dr. Mečiarovi, ktorý podrobne rozobral Kuukčinov román **"Mať volá"** sa podarilo vyzdvihnúť ho so zabudnutia a podcenenia a skorigovať predsudky skôr, než by sa ony nevykynožiteľne zaplienili. Predstavujúc čitateľom "podklad celkovej konkretizácie tohto diela" zapojil svoje vývody do širokých súvislosti myšlienkových a zviditelnil aj svoju znalosť chorvátskej literatúry. Doma, na Slovensku, nikdy by Dr. Mečiar nebol napísal knihu takejto hodnoty, keďže by mu boli chybovali k nej oné predpoklady, ktoré mu dala emigrácia, život v Bs. Aires a spoznanie Punta Arenas.

Dr. Mečiar, ktorý sa iniciatívne zaslúžil o akciu pamätnej tabule Kukučinovi ako aj postavenie pomníka na jeho počesť v Punta Arenas presvedčuje aj týmto spisom celú slovenskú verejnosť, že Kukučin si nie len zaslúži pomník, ale priamo vyžaduje. Venovanie tohto diela Rev. J. J. Lachovi je zaiste na mieste, keďže on je služobníkom myšlienky, služobníkom ducha a duchovných hodnôt.

Ján E. Bor

Gorazd Zvonický. S UKAZOVÁKOM NA MRAKU. Eduard Štanga: Buenos Aires, 1958. str. 112.

Také sú osudy slovenskej poézie v posledných dvoch desaťročiach, že hoci autor nedebutuje a nie je neznámy, jeho predošlé dve zbierky nie sú nikomu dostupné. Zo záložky jeho terajšej zbierky veršov sa dozvedáme, že debut "Sejba perál" nedostal povolenie vyjsť tlačou a vyšiel iba cyklostylovane. Druhá zbierka "Mýtnik pred Madonou" vyšla v Bratislave v povestnom roku 1948. Komunistická policia zhabala väčšinu nákladu a do rúk čitateľov sa dostalo len niekoľko sto výtlačkov. Za túto zbierku však Academia Mariana, ktorej sídlo je v Taliansku, udelila G. Zvonickému členstvo. Zbierka **S ukazovákom na mraku** (názov sa nám akosi nepozdáva) vychádza v Buenos Aires, kde autor účinkuje ako saleziánsky duchovný, nákladom mecéna E. Štangu a so srdečným predhovorom J. C. Hronského.

Básne G. Zvonického rodia sa akoby vo výbuchu výrečnosti a nesie ich prudký rétorický spád, silne podfarbený emóciami. Pritom je to lyrika dôsledne realistická, ak totiž realistickou lyrikou rozumieme takú poéziu, ktorá čerpá motívy a výrazové prostriedky z takzvaného skutočného, povedali by sme, každodenného života a ktorou sa básnik dôsledne stavia po boku ľudí a svojho času. Realizmus Zvonického je realita slovenského exilu: hnev nad mravným a hmotným znetvorením rodnej vlasti, odpor voči nehumánnosti komunizmu, denné strasti vyhnanca, túžba po domove, modlitba, historikum obetí za slovenskú štátnosť atď. Je teda Gorazd Zvonický básnik práve tak "užitočný" ako i potrebný a jeho poézia sa zrodila v širokej komplexite vyhnaneckej osobnosti.

Základný tón, ako možno konečne očakávať od básnika s rečníckymi sklonmi, je exklamácia. I pri prostom prelistovaní zbierky zaujme čitateľa veľké množstvo otáznikov, výkričníkov a pomľk. To nie je náhoda a samo o sebe ani nijaká chyba. Ide vždy o to, do akej miery ovláda básnik rečnícku záplavu a či ho prúd výbušného, emóciou ladeného slova nestrhne k prípadným nedokonalostiam. Tu si autor vec

ešte skomplikoval po technickej stránke. Je zrejme ctiteľom zvonivého, plného rýmu a rým kultivuje viac ako hocktorú inú stránku básne. Pravidelná sloha, s tvrdým pravidelným rytmom, bijúcim presne ako hodiny, k tomu ešte sloha, v ktorej parnasistické rýmy dopadajú ako výstrely presne do terča, je lyrické lunatikum, ktorého účinnosť nemožno podceňovať. (Valentin Beniak robí divy s týmto médiom.) Tu každého básnika, aj najskúsenejšieho, prúd unáša. Neobozretný čitateľ je priam fascinovaný a vhypnotizúva sa do stavu, ktorý je veľmi blízky lyrickému pôžitku. No tam, kde nad veršom dominuje technika a kde sa okrem toho pracuje rečníckymi, teda mimobásnickými hodnotami, vznikajú ťažkosti, ktoré prekonať je takmer nemožné. Mne viaceré z básník G. Zvonického, technicky bezchybné, ba až virtuózne, vyznievajú menej účinne. Od poézie čakám v prvom rade, aby v čitateľovi vyvolala silnú, živú percepciu a umožnila mu tak lepšie vidieť, počuť a prežiť estetický obsah básnikovho sveta, vonkajšieho i vnútorného. Mám však dojem, že Zvonický v niektorých svojich básňach akosi primnoho hovorí. Sloha ako

Bije ma čas, keď držím ukazovák
na mraku, ktorý kryje krajinu,
kde dub na šibeň zasadil si Slovák
a zanedbal si v krbe burinu
a neskúsený pltník cez brody
zabŕdol bôľne v bahne pijavičom,
ušlo mu z dlane vtáča slobody
a v pohostinstve chrbát núka bičom
a vlka prosí: Chrupom do mňa nerúb!
V slzách mu zbudla snaha jediná,
nech nezadrieme pri ňom boží cherub,
kde začína a končí dedina! . . .

vznikla zrejme zo vznešených a chvályhodných citov. Ale koľkých nepotrebných vecí sa tu dotýka široké gesto básnikovo! Básnik "drží (zrejme, skutočný) ukazovák na (symbolickom) mraku, hoci by stačilo "ukázať"". Dozvedáme sa o dube, z ktorého bude šibeň, ale tento obraz sa zjaví iba v zákmite blesku; zapadne a viac o dube nevieme. Príde "burina v krbe"; aj tá zapadne spolu s rýmom. Prichádza nový motív: pltník, ktorý zabŕdol (sic) bôlne (sic). . . v bahne pijavičom (sic). A čo mal v dlani? Symbolické vtáča slobody. A čo teraz robí? Núka chrbát "bičom" a prosí vlka, ktorý sa tu akosi naďabil, hoci ani jeden predošlý obraz nepripravoval jeho príchod; prosí ho takto: "Chrupom do mňa nerúb!" Toto všetko sa stalo pohostinnėm pltníkovi, ktorý uviazol na plytčine.

Dobre, sú to obrazy; je to alegorická reťaz. No nezdá sa mi, že by sa bol básnik čo i len pokúsil ovládnuť ju. Každý obraz, každá metafora, ba i každé slovíčko v básni musí mať istú hodnotu, istú funkčnú závislosť a súvislosť; inak sa stráca tá organizovaná jednotnosť, ktorá je základným znakom umeleckého prejavu. Ináč osobne veľmi sa radujem, jednak že vyšla zbierka G. Zvonického a že naša exilná pustatina sa zaplňuje spevom básnikov, jednak práve táto zbierka ukazuje, že autor chce mať svoj vlastný tón, takmer v ničom nezávislý na šablóne, ktorou sa pomaly stáva všetka slovenská postsymbolistická poézia, takže básne rôznych básnikov sa podobajú ako vajce vajcu.

Máme všetk oprávo očakávať od Zvonického novú, veľkú poéziu. Verše ako:

Izbica clivie stálnym nepríchodom
čakaných hostí . . .

alebo:

Do stôp ti steliem jazmín. To je vďaka,
že odsotil si zlobu od hrobu,

alebo:

V zobáku s kvetom priletely čajky
oznámiť bľízkosť brehov . . .

mohol napísať len básnik, ktorý má dar veci vidieť a osvetlovať a ktorý práve preto veľa sľubuje.

Nepísaná etiketa básnickej produkcie si žiada, aby básnik v každej svojej novej zbierke priniesol niečo, čo v predošlej nepovedal alebo nedopovedal, a aby jeho nová zbierka bola dôkazom vedomého zápasu o nové zvládnutie výrazových prostiedkov. Ak sa len opakuje, škoda námahy; tú pieseň sme už počuli. Radi by sme i tohto sympatického básnika z Argentíny zaviazali sľubom, že dodrží túto etiketu, a zároveň, že sa nám neodmlčí. Toto posledné nebezpečenstvo azda nehrozí, lebo sám píše inému: "Nezahadzuj lýru, veď sľz je dosť a spevu pramálo."

Karol Strmeň

EMIGRÁCIE A CUDZOJAZYČNÉ ENCYKLOPÉDIE

Ľudia, čo cítia zodpovednosť na solídnu prácu pre Slovensko na medzinárodnom poli, už viac ráz upozorňovali na dôležitosť vecných informácii o Slovensku vo svetovej vedeckej literatúre. Terajší stav totiž nijako neuspokojuje. Cudzojazyčné encyklopédie obsahujú nesprávne tvrdenia o Slovákoch a o Slovensku. Za takýchto okolností má emigrácia dôležitú úlohu.

Priam klasickým príkladom terajšieho neuspokojivého stavu príspevkov o Slovensku vo vedeckých svetových dielach, ale aj príkladom správneho postupu Slovákov v zahraničí v dosahovaní nápravy sú príspevky o Slovensku v Dizionario Ecclesiastico. Ide o náučný slovník, ktorý podáva informácie hlavne o cirkevných veciach. Pravda aj informácie o tomto predmete nevyhnutne prinášajú veľa zpráv zo všeobecných dejín, zo zemepisu i zo všeobecnej kultúry. Prvý zväzok tohto diela vyšiel r. 1953. Niet v ňom slovenského spolupracovníka. Pravda, o Slovensku i o Slovákoch sa píše. I keď radi uznáme dobrú vôľu autorov, od ktorých patričné príspevky pochádzajú, musíme konštatovať, že príspevky nie sú vo všetkom pravdivé a teda nepredstavujú Slovensko objektívne.

Uvádza sa, napríklad, "Andrassy". Autor tohto príspevku tvrdí, že ide o nitrianskeho biskupa, hoci v skutočnosti Andrassy bol biskupom v Rožňave. Pod heslom "Cecoslovacchia" píše neslovenský autor aj o Slovensku. Podáva informáciu neúplnú a nie vo všetkom presnú. Pri tomto hesle je aj cirkevná mapa ČSR. Hoci je snaha uvádzať slovenské mená po slovensky chválitebná, predsa len nie sú správne čechizmy ako "Baňská Bystrica". Mapa zakresľuje staré zadelenie diecéz, ktoré siahali z terajšieho Maďarska na Slovensko. Terajšiemu stavu by zodpovedalo zakreslenie Apošt. administratúr na Slovensku. Príspevok o Hlinkovi je celkove štylizovaný veľmi priaznivo voči dielu tohto veľkého Slováka. No nesprávny je v ňom údaj o "Ľudových novinách". Už z týchto prípadov vidno, že Slovensko nebolo v tomto diele celkom správne predstavené. Našťastie prišla náprava.

Keď už dielo bolo zčasti uverejnené, vhodným spôsobom zasiahol do veci dp. prof. M. St. Ďurica. Jeho zásah mal úspech. Redakcia ho pribrala za spoluprcovníka a prijala od neho tie heslá o Slovensku, ktoré do diela ešte bolo možno pojať, a to nielen do abecedného poriadku hesiel, čo už bolo prineskoro, ale aj do dodatku celého diela.

Od dp. prof. Ďuricu sú v Dizionario Ecclesiastico heslá o Moyzesovi, osobitný príspevok o Slovensku a v dodatku o Kmeťkovi. Tieto príspevky sa vyznačujú prísnou vecnosťou a do značnej miery odčiňujú nedostatky príspevkov od neslovenských autorov; platí to hlavne o príspevku Cecoslovacchia, ktorý príspevkom Slovacchia našiel spravodlivú protiváhu.

Tohto prípadu si hodno povšimnúť. Je totiž dôkazom, že náprava vo svetových encyklopédiách pokiaľ ide o príspevky o Slovákoch a o Slovensku sa dá dosiahnuť. Pravda, nie "silnými" protestami a "energickými" útokmi, ale vecným a taktným postupom. Bolo by záhodno, keby slovenské kultúrne alebo kultúrno-náboženské ustanovizne Slovákov v zahraničí upozornili redakcie encyklopédií, že máme kvalifikovaných odborníkov, ktorí ochotne pri najbližších vydaniach týchto diel poskytnú svoju spoluprácu, aby sa odstránili prípadne chybné tvrdenia o Slovensku. Slovenská emigrácia by takýmto spôsobom splnila jednu zo svojich dôležitých úloh.

Š. Náhalka

PRISPEJTE NA POMNÍK MARTINOVI KUKUČINOVI

Spolok slovenských spisovateľov a umelcov si plne uvedomuje veľký dosah životného diela Martina Kukučina na poli slovenského kultúrneho života a hrdo sa hlási k jeho dedičstvu.

My, ktorí sa priam tak ako on túlame svetom hnaní žitia nevôľou, s radosťou vítame iniciatívu Slovenského kultúrneho spolku v Buenos Aires, aby sme aspoň tou malou hrivnou mohli prispieť k splátke veľkého dlhu, ktorý nás viaže k osobnosti a dielu Martina Kukučina.

Je iba samozrejmé, že SSSU preberá vedenie zbierok na tento pomník, najmä v Spojených Štátoch a v Kanade, a poveruje svojho pokladníka Rev. Jána Lacha, aby dal myšlienke praktickú formu a postaral sa o jej zdarné prevedenie.

Martin Kukučin sa v mimoriadne vysokej miere zaslúžil o slovenský národ. Slováci, vzdajme mu hold v podobe čo aj akéhokoľvek skromného príspevku na jeho pomník.

Svoj príspevok pošlite na adresu: Rev. John J. Lach, 2006 Schrage Ave., Whiting, Indiana, USA.

Andrej Žarnov,
predseda SSSU

Mikuláš Šprinc,
tajomník SSSU

* * *

Grafická úprava obálky 1959. roč. Mostu od Dr. Jozefa Cincíka.

Ak chcete mať vo svojej knižnici dobrú a spoľahlivú slovenskú knihu, obráťte sa na administráciu Mostu: 2006 Schrage Ave., Whiting, Indiana.

Copyright 1959. By Slovak Writers and Artists Association, Cleveland, Ohio. No portion of this Revue may be reprinted or broadcast without permission of the Publisher.

Printed in the United States